

YHTEISÖ LLISEMPI KORKEA KOULU

5 **Esipuhe**
Anna Laurila
Emma Hannonen

9 **Jatkuvan oppimisen ja
kansainvälistymisen luomat
haasteet yhteisöllisyydelle
ammattikorkeakouluissa -projekti
(JOKA-projekti), mistä on kyse?**
Antti Hallia

19 **Ammattikorkeakoulujen eri
opiskelijaryhmät**
Miika Hiltunen
Tina Lauronen
Virve Murto

31 **Kansainvälistyvä korkeakoulu
yhteisönä: tässä ja nyt**
Jenni Röynä

**Yhdenvertaisuuden merkitys
ammattikorkeakoulun näkökulmasta**

Mertsi "MEDI" Ärling

41

**Yhteisöllisyyden merkitys
korkeakouluyhteisössä**

Hannele Kirveskoski

49

**Ammattikorkeakoulu kuuluu kaikille
- ammattikorkeakouluyhteisö
osallisuutta ja yhteisöllisyyttä
kehittämässä**

FT Jouni Koski

57

**Suosittelavat toimenpiteet
ja miten tästä eteenpäin**

Antti Hallia
Virve Murto

63

ESIPUHE

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry on ammattikorkeakouluopiskelijoiden liitto. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden osaaminen on monialaista, kansainvälistä, paikallisesti merkittävää, sekä toisinaan hyvinkin spesifiin osaamisalaan erikoistunutta. Ammattikorkeakouluissa opiskelevat niin työssäkäyvät, perheelliset, ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat, toista tutkintoa opiskelevat, kuin opintonsa suoraan toiselta asteelta aloittaneet opiskelijat. Ammattikorkeakouluopiskelijat ovatkin siis ennen kaikkea moninainen joukko, mahtuuhan yli 140 000 opiskelijaan monenmoista tallajaa.

Mutta miksi tällä kaikella on merkitystä? Miksi meidän tulee pohtia näitä asioita?

Jos haluamme vastata aidosti opiskelijoiden odotuksiin ja tarpeisiin, meidän tulee huomioida opiskelijoiden monimuotoisuus. Perinteiset mielikuvat parikymppisestä haalarikansasta eivät kestä kovin syvällistä tarkastelua. Voimme joko juuttua stereotypioihin, tai heittää ne romukoppaan ja alkaa maalaamaan uudenlaista kuvaa ammattikorkeakouluopiskelijoista. Opiskelu on jo nyt osa kaikenlaisten ja kaikenlaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten elämää.

Työelämän muutosten myötä on arvioitu, että Suomessa jopa puoli miljoonaa henkilöä tulee tarvitsemaan täydennys- tai uudelleen koulutusta lähivuosina.¹ Ammattikorkeakoulutuksella tulee olemaan merkittävä rooli uusiin osaamistarpeisiin vastaamisessa ja muutos tulee ennestään vaikuttamaan siihen todellisuuteen, jossa ammattikorkeakouluopiskelijat elävät. Jatkuvan oppimisen uudistukseen liittyy vahvasti kysymyksiä aliedustettujen ryhmien osaamisesta, sekä ylipäättään korkeakoulutuksen saavutettavuudesta. Miten voimme varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus korkeakoulutukseen ja oman osaamisensa päivittämiseen? Miten voimme edistää korkeakoulu yhteisön osaksi pääsemistä ja sitä kautta parhaan mahdollisen opiskelukokemuksen saamista? Näiden kysymysten eteen meidän täytyy tehdä yhdessä töitä. Onneksi jos ammattikorkeakouluopiskelijaliike jotain osaa, niin uudistua ja puhalttaa yhteen hiileen.

SAMOK haluaakin tukea korkeakouluja tässä murroksessa ja olla mukana rakentamassa saavutettavampaa ammattikorkeakoulutusta kaikille. Lisäksi opiskelijajoukon moninaistuminen vaikuttaa tuki- ja ohjauspalveluihin tarpeeseen opintojen aikana. Tässä työssä opiskelijakuntien rooli on erittäin merkittävä. Opiskelijakunnat eivät vain nimeä opiskelijaedustajia korkeakoulujen sisäisiin työryhmiin, vaan heillä on lakisääteinen velvoite puhua opiskelijoidensa äänellä ja vaikuttaa paremman huomisen puolesta korkeakouluissa, kunnissa, sekä valtakunnallisesti koko Suomessa. Me tiedämme keitä opiskelijamme ovat, joten nyt on aika kääriä hihat ja tehdä tekoja tietomme pohjalta.

Myös kansainvälistyminen ja eri kulttuurien kohtaaminen ja yhteensovittaminen vaatii tekoja. Erilaisten tarpeiden huomioiminen korostuu, kun teemme töitä vaikkapa vaihto-opiskelijoiden tai kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden kanssa, tai työskentelemme kansainvälisessä tutkimusympäristössä.

1 Jatkuva oppiminen, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Rohkeus uudistua lähtee monesti pienistä teoista ja isosta visiosta. Sinä siis siellä, joka luet tätä julkaisua, niin tee se avoimin silmin. Älä jää ennakko-oletusten varaan, vaan haasta itsesi miettimään, keitä varten täällä oikein ollaan.

Me SAMOKissa olemme ammattikorkeakouluopiskelijoita varten, oletko sinä mukana?

Lähteet

Jatkuva oppiminen, Opetus- ja kulttuuriministeriö
<https://minedu.fi/jatkuva-oppiminen>

ANNA LAURILA

puheenjohtaja
Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry

EMMA HANNONEN

hallituksen jäsen
Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry

Kirjoittajina toimi Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry puheenjohtaja Anna Laurila sekä kansainvälisyydestä vastaava hallituksen jäsen Emma Hannonen. Kirjoittajat painottavat vahvasti koulutuksen saavutettavuutta sekä kansainvälisyyden merkitystä osana kaikkea toimintaa.

1

JATKUVAN OPPIMISEN JA KANSAINVÄLISTYMISEN LUOMAT HAASTEET YHTEISÖLLISYYDELLE AMMATTIKORKEAKOULUISSA -PROJEKTI (JOKA-PROJEKTI), MISTÄ ON KYSE?

Projektin tausta eli mihin projekti liittyy

Jatkuva oppiminen on noussut koulutus- ja työvoimapolitiittisen keskustelun keskiöön. Työtehtävät muuttuvat korkeampaa osaamista edellyttäväiksi, ja muutosvauhti on niin nopea, että yksinomaan nuorten ikäluokkien koulutuksella uuden osaamisen tarvetta ei kyetä tyydyttämään. Valtaosa uusista syntyvistä työpaikoista edellyttää korkea-astetasoista osaamista, ja samalla työtehtäviä katoaa erityisesti sieltä, missä osaamisvaatimukset ovat matalia. Tekoäly sekä muu uusi teknologia uhkaavat erityisesti matalapalkka-aloja ja vähemmän koulutusta vaativia töitä, teollisuustyötä sekä rutiininomaista tietotyötä. Myös korkeakoulutettujen osaaminen vaatii päivittämistä. Vaikka uudelleen koulutusta tarvitaan monissa tehtävissä ja ammateissa, tarve kasautuu erityisesti ryhmille, jotka osallistuvat vähän aikuiskoulutukseen. Työn murros muuttaa erityisesti työn rakenteita ja organisointia: yksinyrittäminen sekä keikka-, vuokra- ja osa-aikatyötä tekevien määrä lisääntyy, mikä lisää niiden ihmisten määrää, joilla ei ole

osaamisen kehittämisessä nykyisen kaltaista työnantajan tukea. Suunnitella oleva jatkuvan oppimisen uudistaminen on siis välttämätöntä.

Työn murroksen aiheuttamalla toimintaympäristön muutoksella on laaja-alaisia vaikutuksia jatkuvaan oppimiseen, osaamisen uudistamiseen ja koko koulutusjärjestelmään. Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen uudistaminen vaatii koko ajattelutavan muutosta. Uudet osaamistarpeet ja -vaatimukset edellyttävät koko koulutusjärjestelmän kehittämistä saumattomaksi kokonaisuudeksi, joka kattaa kaikki koulutussektorit ja varhaiskasvatuksen ja varmistaa jokaiselle osaamisen, jonka pohjalta jatkuva oppiminen on mahdollista. Ammattikorkeakouluilla on tässä keskeinen rooli.

”Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen uudistaminen vaatii koko ajattelutavan muutosta.”

Ammattikorkeakouluissa opiskelee nyt ja varsinkin tulevaisuudessa useita opiskelijaryhmiä, jotka eivät sovi perinteiseen käsitykseen nuoresta perustutkinto-opiskelijasta. Työelämän murros aiheuttaa yhä enemmän paineita jatkuvaan oppimiseen sekä yksilöille että yhteiskunnalle. Korkeakoulut tarjoavat jo nykyään erilaisia ja erilaajuisia osaamiskokonaisuuksia sekä kokonaisia tutkintoja työelämässä oleville. Tämä jatkuvan oppimisen haasteeseen vastaaminen näkyy ammattikorkeakouluissa eri-ikäisten, erilaisissa elämänvaiheissa ja erityyppisissä opintojärjestelyissä olevina opiskelijoina.

Korkeakoulutukseen viime vuosina kohdistuneet säästöt sekä tieto- ja viestintätekniikan tuomat mahdollisuudet muuttavat opiskelutapoja sekä opiskeluyhteisön dynamiikkaa vauhdilla. Myös koronavirus COVID-19:n aiheuttama epidemia ja siitä seurannut eristäytyminen loivat uutta pontta aivan uudenslaisille opetusjärjestelyille. Kuten epidemia on ilmeisestikin muuttamassa työelämää enenevissä määrin etätöyön suuntaan, voi saman kehityssuunnan nähdä myös opetusjärjestelyissä. Etenkin korkeakoulupinnoissa on tähän paljon mahdollisuuksia. Samalla kun läsnäolo fyysinen oppilaitoksissa vähenee tai muuttuu, tulee pitää huolta yhteisöllisyydestä sekä tulee tarjota tarkoituksenmukaista tukea ja palveluja opiskelijoille ja

koko korkeakouluyhteisölle.

Myös kansainvälisyys eri muodoissaan on enenevissä määrin osa kaikkia tutkintoja ja jatkuva oppimista. Opiskelijoilla on monia vaihtoehtoja saada kansainvälistä kokemusta, ja perinteisen liikkuvuuden lisäksi hyödynnetään mm. kansainvälisiä projekteja ja kv-yhteistyötä verkon välityksellä. Eri elämäntilanteissa oleville opiskelijoille tarjotaan myös mahdollisuuksia kansainväliseen yhteistyöhön opintoihin liittyen. Erilaiset kansainväliset opiskelijat korkeakouluissa ovat itsestään selvä osa korkeakouluyhteisöä. Myös näiden opiskelijoiden erilaisten tarpeiden tulisi olla. Korkeakouluyhteisön moninaisuus on vahvuus.

Suomeen saapuvien opiskelijoiden osalta tiedetään, että varsinkin EU-alueen ulkopuolelta tulevat opiskelijat ryhmäytyvät hyvin keskenään, mutta huonosti paikallisten kanssa.¹ Tämä kertoo huonosta kiinnittyvyydestä ammattikorkeakouluyhteisöön, kuten sekin, että ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat käyttävät ammattikorkeakoulujen tukipalveluita melko vähän. Sama ilmiö koskenee myös kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Voidaan pitää varsin epätodennäköisenä, että opiskelija, joka ei kiinnity opiskeluaikanaan korkeakouluunsa tai ympäröivään yhteiskuntaan, jäisi valmistuttuaan Suomeen töihin. Joskin on todettava, että kansainväliset opiskelijat työllistyvät Suomeen keskeisiin verrokkimaihin verrattuna todennäköisemmin.²

Lisääntyvä jatkuva oppiminen ja kasvava kansainvälistyminen muodostavat laajan opiskelijajoukkokokonaisuuden, joka haastaa ammattikorkeakoulujen toiminnan käytännön järjestelyissä ja näiden opiskelijoiden kiinnittymisessä opiskeluyhteisöön. Tästä on haittaa opiskelijoiden opintojen etenemiselle ja niiden loppuun saattamiselle. Lisäksi kansainvälisten opiskelijoiden osalta työllistyminen Suomeen vaikeutuu, mikäli yhteydet suomalaiseen yhteiskuntaan jäävät rakentumatta. Paremman korkeakouluyhteisöön kiinnittäytymisen voi siis arvioida vaikuttavan myönteisesti myös kansainvälisten opiskelijoiden integroitumiseen osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

1 https://www.oph.fi/download/190926_Faktaa_express_6A_2018.pdf

2 https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/68707/Kotoutumisen%2520kokonaiskatsaus_Mathies-Karhunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Projektin tavoitteet

Jatkuvan oppimisen ja kansainvälistymisen luomat haasteet yhteisöllisyydelle ammattikorkeakouluissa -projektin (JOKA-projekti) syntyi tarpeesta vastata nopeasti moninaistuvien korkeakouluympäristöjen palvelu- ja yhteisöllisyshaasteisiin. Nykyiset palvelurakenteet on monilta osin tehty toisessa ajassa ja toisenlaisiin tarpeisiin. Ne toimivat vielä nykyhetkellä jollakin tavalla, mutta merkkejä muutostarpeista on ollut jo pitkään. Muutostarpeet ovat enemmän kasvavia kuin väheneviä, ja haaste on otettava vastaan.

Projektin tavoitteena oli tuoda eri opiskelijaryhmät osaksi korkeakoulu-yhteisöä siten, että toimenpiteissä otetaan huomioon ryhmien erilaiset tarpeet ja elämäntilanteet. Kaikkien opiskelijaryhmien siten ammattikorkeakoulu-yhteisöön ei ole tarpeellista tai tarkoituksenmukaistakaan olla kovin kiinteä tai ainakaan saman tyyppinen. Sen sijaan näiden ryhmien tarpeet ammattikorkeakoulu-yhteisöä kohtaan voivat erota toisistaan paljonkin. Lisäksi tavoitteena oli kansainvälisten opiskelijoiden osalta entistä parempi kiinnittyminen osaksi korkeakoulu-yhteisöä tukien myös heidän integroitumistaan osaksi muuta yhteiskuntaa.

Projektin tavoitteet voi jakaa useisiin osatavoitteisiin. Projektin aluksi oli keskeistä analysoida ja tunnistaa ammattikorkeakoulujen eri opiskelijaryhmiä sekä näiden tarpeita ammattikorkeakoulu-yhteisöä kohtaan. Tämä tehtiin kohderyhmäanalyysillä hyödyntämällä vuonna 2018 ammattikorkeakouluopiskelijoille tehtyä Arvot ja asenteet -tutkimusta. Analyysin teki Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö OTUS rs, joka toteutti aikaisemmin myös itse tutkimuksen. Tavoitteena oli tuoda näkyväksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden moninaisuutta sekä opiskelijoiden erilaisia kokemuksia tuoden esille epätyypillisiä opiskelijaryhmiä sekä näiden tyytyväisyyttä opiskeluun ja opiskelijaelämään. Analyysissä keskityttiin erityisesti opiskelijakuntatoimintaan sekä häirintään ja epäasialliseen kohteluun. Tämän lisäksi tehtiin taustaselvitys, jossa kartoitettiin ammattikorkeakoulujen ja opiskelijakuntien tapoja sitouttaa opiskelijoita osaksi korkeakoulu-yhteisöä. Samalla tutustuttiin siihen, miten opiskelijoille tarjotaan tukipalveluita.

Miten projekti toteutettiin

Projektin aikana järjestettiin kaikkiaan kolme työseminaaria, joissa kehitettiin uusia toimintatapoja valittujen opiskelijaryhmien tarpeiden tunnistamiseksi sekä näihin vastaamiseksi ammattikorkeakouluyhteisössä. Seminaarien kohderyhmänä olivat ammattikorkeakoulujen ja opiskelijakuntien edustajat. Keskeistä oli lisätä ammattikorkeakoulun eri toimijaryhmien tietoa erityisesti niistä opiskelijaryhmistä, jotka kaipaavat eniten yhteisöllisyyden parantamista ja tukipalveluita. Samalla pyrittiin etsimään keinoja kehittää eri palveluiden saavutettavuutta. Tavoitteena oli lisätä kyseisten opiskelijaryhmien osallisuutta korkeakouluympäristössä sekä tukea näiden opintojen etenemistä ja valmistumista. Kansainvälisten opiskelijoiden osalta oli lisäksi tavoitteena lisätä kansainvälisten opiskelijoiden integroitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaa, edistää työllistymistä Suomeen ja olla osaltaan olla lisäämässä Suomen houkuttavuutta kansainvälisten opiskelijoiden kohdemaana. Samalla pyrittiin tukemaan osaltaan korkeakoulujen pyrkimyksiä koulutusviennissä.

Ensimmäinen työseminaari järjestettiin huhtikuussa 2020 koronatilanteesta johtuen webinaarina. Seminaarissa keskityttiin ymmärryksen lisäämiseen ammattikorkeakouluopiskelijoiden diversiteetistä ja sen vaikutuksesta palvelutarpeisiin. Lisäksi tunnistettiin erilaisia opiskelijaryhmiä sekä pohdittiin uusia toimintatapoja valittujen opiskelijaryhmien tarpeiden tunnistamiseksi ja näihin vastaamiseksi ammattikorkeakouluyhteisössä. Seminaariin osallistui opiskelijakuntien luottamustoimijoita ja henkilöstöä sekä ammattikorkeakoulujen palvelu- ja opiskelijatoiminnasta vastaavaa henkilöstöä.

Ensimmäisen työseminarin jälkeen oli tarkoitus aloittaa projektin sihenastisten tuotoksien pilotointi valituissa ammattikorkeakouluissa. Koronaepidemian takia raskaasta pilotoinnista luovuttiin, etenkin kun sen aikataulutus olisi ollut hyvin tiukka projektin puitteissa. Koronatilanteessa myöskään SAMOKin tai ammattikorkeakoulujen resurssit eivät olisi todennäköisesti tähän riittäneet. Koronatilanteen pitkittyessä kävi selväksi, että valittu ratkaisu oli ainoa oikea, eivätkä pilotointiolosuhteet olisi vastanneet normaaliolosuhteita.

Toinen työseminaari järjestettiin elokuussa 2020 SAMOKin Syysstartin yhteydessä Kouvossa opiskelijakuntien luottamushenkilöstölle. Semi-

naarissa käsiteltiin viestinnän ammattilaisten opastuksella palvelumuotoilua opiskelijakuntien kontekstissa, keskittyen etenkin epätyypillisempien opiskelijaryhmien tarpeiden tunnistamiseen, heidän tarpeiden ymmärtämiseen ja tätä kautta opiskelijakuntien palveluiden kehittämiseen. Lisäksi paneuduttiin jäsenhankintaan projektin tavoitteiden näkökulmasta.

Kolmas työseminaari keskittyi kansainvälisiin opiskelijoihin. Se järjestettiin hybriditoteutuksena Helsingissä lokakuussa 2020 SAMOKin puheenjohtaja- ja toiminnanjohtajatapaamisen yhteydessä. Tavoitteena oli lisätä ymmärrystä ammattikorkeakouluopiskelijoiden kansainvälisten opiskelijoiden diversiteetistä, lisätä kansainvälisten opiskelijoiden osallisuutta korkeakouluympäristössä ja tukea näiden opiskelijoiden opintojen etenemistä ja työllistymistä Suomessa. Työseminaarin tarkoituksena oli luoda ajatuksia, miten opiskelijakunnat voisivat vastata paremmin kansainvälisten opiskelijoiden palvelutarpeisiin. Lisäksi pohdittiin sitä, miten korkeakoulu yhteisöä voisi kehittää houkuttelevammaksi kansainvälisille opiskelijoille. Seminaarin osallistujina oli puheenjohtajien ja toiminnanjohtajien lisäksi opiskelijakuntien muita luottamustoimijoita ja henkilöstöä sekä ammattikorkeakoulujen palvelu- ja opiskelijatoiminnasta vastaavaa henkilöstöä.

Työseminaarien lisäksi koulutettiin opiskelijakuntien henkilöstöä projektin puitteissa toukokuussa ja marraskuussa SAMOKin henkilöstöpäivien yhteydessä. Keväällä ensimmäisenä aiheena oli opiskelijakunnan viestintä ja markkinointi epätyypillisempien opiskelijaryhmien, kuten YAMK-, monimuoto-, perheellisten ja kansainvälisten opiskelijoiden näkökulmasta. Koulutuksessa pureuduttiin siihen, millaisilla viestinnän keinoilla opiskelijakunta voisi huomioida ja tavoittaa entistä paremmin erilaisia opiskelijaryhmiä, ja miten opiskelijakunnan kannattaa huomioida näitä opiskelijaryhmiä brändiä ja markkinointiaan suunnitellessa. Toisena koulutusaiheena oli inklusiivinen opiskelijakunta. Koulutuksessa käsiteltiin inklusiivisuuden ja monimuotoisuuden liittyviä teemoja, kuten ennakkoluuloja, turvallista ympäristöä, etuoikeuksia ja monimuotoisuutta edistävien roolimallien merkitystä. Aihetta lähestyttiin opiskelijakunnan kontekstissa, ja etsittiin keinoja, joiden avulla monimuotoisuutta voitaisiin edistää opiskelijakunnan toiminnassa.

SAMOKin liittokokousta edeltävän seminaarin yhteydessä opiskelijakuntien edustajia koulutettiin siitä, miten erilaisten ihmisryhmien piirteet voi-

daan nähdä vahvuuksina. Miten yhteisö hyötyy erilaisista ihmisistä, näkökulmista ja elämäntilanteista. Koulutuksessa kannustettiin osallistujia myös kyseenalaistamaan ja rikkomaan stereotypioita, joita ihmisistä luodaan.

Syksyn henkilöstöpäivien koulutuksessa keskityttiin opiskelijakuntien henkilöstön kykyyn lisätä luottamustoimijoiden motivaatiota ja sitoutumista vapaaehtoistyöhön tutkimustiedon valossa. Tavoitteena oli kehittää eri palveluiden saavutettavuutta ja lisätä osallisuutta korkeakouluympäristössä. Vapaaehtoisten työ tukee oleellisesti opiskelijakunnan tehtävää integroida eri opiskelijaryhmät osaksi korkeakoulu yhteisöä.

Kaikkien työseminaarin tallenteet ja aineistot löytyvät SAMOKin verkkosivuilta <https://samok.fi/joka-projekti-2020/>.

Projektin lopussa toteutettiin kohdennettu haastattelututkimus ammattikorkeakoulujen aliedustetuille opiskelijaryhmille. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö OTUS rs:n toteuttamassa tutkimuksessa selvitettiin valittujen ryhmien kokemuksia ja ajatuksista opiskelusta ja opiskelu ympäristöstä, mitä voitaisiin tehdä toisin, jotta voisi tuntea enemmän kuuluvansa ammattikorkeakoulu yhteisöön ja toisaalta mikä estää ajan puutteen lisäksi nyt osallistumista toimintaan. Lisäksi selvitettiin myös sitä, miten erilaiset opiskelijat huomioidaan ammattikorkeakouluissa ja onko kohtelu tasa-arvoista ja hyväksyvää.

Projektin yhteydessä myös kansainvälisille opiskelijoille suunnattua informateriaalia on pyritty parantamaan. SAMOKin omana toimintana toteutetaan kansainvälisille opiskelijoille suunnattua englanninkielistä materiaalia, kansainvälisten opiskelijoiden tietoisuuden lisäämiseksi SAMOKista ja opiskelijakuntien ja korkeakoulujen tarjoamista edunvalvonnallisista palveluista sekä neuvonnasta. Osana tätä prosessia SAMOKin verkkosivujen englanninkielistä saavutettavuutta on parannettu ja luotu englanninkielistä materiaalia muun viestinnän tueksi.

Työseminaarien, tutkimusten ja selvitysten perusteella koottiin myös tämä käsillä oleva artikkelikokoelma. Tämän julkaisun tarkoituksena on lyhyesti selvittää, miksi on tärkeää, jopa välttämätöntä, löytää ratkaisuja jatkuvan oppimisen ja kansainvälistymisen luomiin haasteisiin yhteisöllisyydelle ammattikorkeakouluissa. Julkaisu toivottavasti antaa myös viitteitä, minkä tyyppisiä ratkaisumalleja voitaisiin käyttää.

Kuva: Salla Merikukka
Merikukkanen Photography

ANTTI HALLIA

työelämäpolitiikan asiantuntija
Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry

Antti Hallia toimii työelämäpolitiikan asiantuntijana, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:ssä. Antilla on yli 20 vuoden kokemus järjestöalalla niin asiantuntija- kuin johtotehtävissä. Taustaltaan hän on yhteiskuntatieteilijä.

2

AMMATTIKORKEAKOULUJEN ERI OPISELIJARYHMET

Jatkuvan oppimisen ja kansainvälistymisen luomat haasteet yhteisöllisyydelle ammattikorkeakouluissa (jatkossa JOKA) -projektin osalta tehtiin kohderyhmäanalyysi hyödyntäen ammattikorkeakouluopiskelijoille vuonna 2018 tehtyä "Arvot ja asenteet" -kyselyä. Kyselyn ja analyysin tavoitteena oli tuoda ammattikorkeakouluopiskelijoiden moninaisuutta ja kokemuksia näkyville, tuoden samalla esille epätyypillisempiä opiskelijaryhmiä sekä heidän tyytyväisyytensä opiskelijaelämään. Analyysi keskittyi erityisesti opiskelijakuntatoimintaan sekä häirintään ja epäasialliseen kohteluun, joiden tuloksia esitellään seuraavaksi.

Käytetty aineisto

Arvot ja asenteet -kysely toteutettiin ammattikorkeakoulussa päivätöteutuksessa opiskeleville ja se toteutettiin Suomen opiskelijakuntien liiton - SAMOKry:n ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön (Otus) yhteistyönä sähköisen kyselyn muodossa syksyn 2018 aikana. Kyselyllä haluttiin selvittää ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä ja tilannetta mahdollisimman laajasti kysymällä opiskelijoilta heidän näkemyksiään tuleviin eduskuntavaaleihin, opiskelijakuntakuntatoimintaan, epäasialliseen kohteluun ja häirintään, asumiseen, ammattikorkeakoulutukseen sekä

yleisesti yhteiskunnallisiin arvoihin ja asenteisiin. Edellä mainittujen teemojen lisäksi kysely sisälsi myös perinteisiä taustakysymyksiä.

Kyselyyn vastanneita opiskelijoita oli lopulta reilu 3500 ja vastaajia oli lähes kaikista ammattikorkeakouluista, mutta korkeakoulukohtaisissa vastaajamäärissä oli huomattavia eroja. Joissakin korkeakouluissa vastaajia kertyi vain yksittäisiä opiskelijoita, kun samaan aikaan Metropolia ammattikorkeakoulusta kyselyyn vastasi reilusti yli 650 opiskelijaa. Useimmista korkeakouluista vastaajia oli kumminkin 100-300.

Kyselyyn vastanneissa painotus osui selvästi suomenkielisiin opiskelijoihin ja kaiken kaikkiaan 93 prosenttia vastanneista olikin vastannut suomenkieliseen kyselylomakkeeseen. Toiseksi suurin vastaajaryhmä oli englanninkieliseen lomakkeeseen vastanneet 7 prosentin vastausmäärällä ja ruotsinkieliseen lomakkeeseen tuli kaikkiaan vain reilu 10 vastausta. Yhtenä syynä vähäiseen ruotsinkielisten vastausten määrään on se, ettei Yrkeshögskolan Novia ollut mukana tutkimuksessa. Tämän takia kielen osalta päädyttiinkin vertaamaan vain englannin- ja suomenkielisten lomakkeiden täyttäneiden mahdollisia eroavaisuuksia.

Suomenkielisten opiskelijoiden lisäksi myös itsensä naiseksi vastauksissa määritelleet olivat selkeä enemmistö lähes kahden kolmasosan osuudella vastauksista. Miehiksi itsensä taas määritteli 30 prosenttia, kun muu -vaihtoehdon valitsi 1 prosentti ja 3 prosenttia ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Sukupuoli huomioitiin analyyseissä pääasiallisesti moninaisena, jotta ammattikorkeakoulujen moninaisuus ilmenisi paremmin. Tuloksia tulkittaessa kannattaa kuitenkin huomioida muun sukupuolisten ja sukupuolensa kertomatta jättäneiden pienet vastaajamäärät. Ikänsä perusteella vastaajat jakautuivat kumminkin tasaisemmin keski-ikä ollessa 27-vuotta ja vastanneista kolmen neljäsosan ollessa syntymävuoden perusteella alle 30-vuotiaita.

Selkeästi suurin osa, 90 prosenttia opiskelijoista suoritti opintojaan päiväopintoina / nuorten koulutuksissa. Monimuodossa tai aikuisopintoina opintojaan suoritti 8 prosenttia ja loput 2 prosenttia suorittivat ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Osittain tätä selittää aineistonkeruun painotus päiväopiskelijoihin, jolloin myös eri opiskelumuodoissa opiskelevien eroavaisuuksien yleistämiseen tulee suhtautua varauksellisesti. Erot kuitenkin osaltaan piirtävät kuvaa opiskelumuodon vaikutuksista opiskeluun.

Suurin osa vastaajista oli opiskelijamäärältään suurimmilta aloilta sosi-aali- ja terveysalan vastaajien määrän ollessa reilu kolmannes, tekniikan ja liikenteen osuus vastaajamäärästä oli neljännes ja yhteiskuntatieteitä, liiketaloutta ja hallinnon alan opiskelevia oli vuorostaan hieman vajaa vii-dennes vastaajista. Muiden alojen osalta vastaajamäärä oli alasta riippu-en 3-7 prosentin luokkaa. Opintojen vaiheen osalta vastaajat jakautuivat verrattain tasaisesti eri vaiheissa oleviin, kun sekä 2016, 2017 että 2018 aloittaneita vastaajissa oli neljänneksen luokkaa ja vuoden 2015 aloitta-neita oli 18 prosenttia. Pohjakoulutuksen osalta puolet vastaajista olivat lukiotaustaisia, kun taas ammatillinen oppilaitos oli 22 prosentilla ja 11 prosenttia vastaajista oli suorittanut kaksoistutkinnon. Kaikkiaan 13 pro-sentilla kyselyyn vastanneista oli jo suoritettuna joku korkeakoulututkinto tai opistoasteen tutkinto.

Kyselyyn vastanneilta tiedusteltiin myös kuulumista vähemmistöön esi-tettyjen asioiden osalta oman kokemuksen mukaan. Osuudet vaihtelivat 4 prosentista 9 prosenttiin ja yleisintä oli kuuluminen vähemmistöön seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella. Seu-raavaksi yleisimpänä mainittiin uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus, jonka mainitsi 7 prosenttia vastaajista. Noin 240 vastaajan määrällä lähes yhtä moni mainitsi kuuluvansa ulkonäkönsä perusteella vähemmistöön, johon sisältyi muun muassa ihonväri ja pukeutuminen. Etnisen taustan, vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden vuoksi vähemmistöön kuuluvia oli vastausten perusteella 4 prosenttia kun taas 6 prosentilla vastaajista oli lisäksi jokin muu määrittelemätön syy, jonka perusteella he kokivat kuu-luvansa vähemmistöön.

Opiskelijakuntatoiminta

Myös opiskelijakuntatoiminta nousi esiin erityisen kiinnostavana teema-na, jonka osalta opiskelijat erosivat paikoitellen hyvinkin paljon toisistaan.

Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 70 prosenttia oli opiskelijakunnan jäseniä ja esille nousi erityisesti päiväopiskelijoiden jäsenyyden yleisyys monimuoto-opiskelijoihin tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suo-rittaviin. Selkeitä eroja jäsenasteessa nousi esille myös kieliperusteella, kun suomenkielisistä opiskelijakunnan jäsenyys löytyi lähes kolmella nel-jästä, niin englanninkielisistä vastanneista vain kolmannes kuului opiskeli-

jakuntaan. Naisilla opiskelijakuntaan kuuluminen oli myös yleisempää 74 prosentin osuudella, kun miehillä tai muun sukupuolisilla, joista jäseniä oli 63 prosenttia ja 59 prosenttia. Myös iän perusteella oli havaittavissa eroja, kun yli 26-vuotiaista 61 prosenttia sanoi kuuluvansa opiskelijakuntaan. Samaan aikaan alle 23-vuotiaista sekä 23-26 -vuotiaista jäsenyyden omasi kolme neljästä vastaajasta.

Konkreettisista hyödyistä tietämättömyys nousi esille yleisimpänä syynä opiskelijakuntaan kuulumattomien keskuudessa 28 prosenttiosuudella vastaajista, jonka lisäksi 18 prosenttia opiskelijoista mainitsi syyksi, ettei jäsenmaksun tarjoavan riittävästi vastinetta. Tämän lisäksi 16 prosenttia vastaajista ei nähnyt opiskelijakunnalla olevan mitään tarjottavaa heille. Miehillä (22 %) ja vastaajilla jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan (26 %) tämä oli yleisempää kuin naisilla (11 %) ja muunsukupuolisilla (13 %). Opiskelijakunnan jäsenmaksun hinnan takia jäseneksi liittymättömiä oli kaikkiaan 13 prosenttia, kun muunsukupuolisista heitä oli neljännes, jonka lisäksi 12 prosenttia opiskelijoista ei halunnut osallistua opiskelijakunnan toimintaan. Jonkin muun syyn vastaajista oli valinnut 13 prosenttia vastaajista.

Kohderyhmäanalyysin ja kyselyn kohdalla oltiin erityisesti kiinnostuneita myös opiskelijoiden äänestysaktiivisuudesta vuosittaisissa edustajistovaaleissa. Kaikista vastaajista 76 prosenttia ei ollut äänestänyt vuoden 2017 edustajistovaaleissa, jossa on kuitenkin huomioitava, että moni vastaajista oli uusia tai vasta vuotta aiemmin aloittaneita. Äänestäneiden osalta päivätoteutuksessa opiskelevat olivat innokkaampia äänestämään muihin koulutuspolkuihin verrattuna. Myös englanniksi lomakkeen täyttäneiden osalta huomattiin eroja äänestysaktiivisuudessa, heidän ollessaan selvästi vähemmän kiinnostuneita äänestämään. Vuoden 2018 edustajistovaalien osalta äänestysaikeissa oli joka neljäs opiskelija, kun 38 prosenttia ei vielä ollut varma tuleeko äänestämään ja 37 prosenttia ei aikonut äänestää. Varmimpia omasta äänestämisestään olivat nuorimmat vastaajat 33 prosentin osuudella. Myös naisilla (27 %) ja päivätoteutuksella opiskelevilla (26 %) oli tarkoitus äänestää toisia useammin.

Vastauksissa opiskelijoiden omiin opiskelijakuntiin liittyen selvisi, että opiskelijakunta nähtiin useimpien toimesta tärkeäksi opiskelijoita yhdistäväksi sekä vapaa-ajan toimintaa järjestäväksi tahoksi. Opiskelijakunta nähtiin myös useimmiten toiminnaltaan aktiivisena ja suurin osa ajatteli-

kin oman opiskelijakuntansa tiedottavan heitä toiminnastaan aktiivisesti. Useimmat vastaajista olivat myös samaa mieltä siitä, että opiskelijakunta tekee tärkeää työtä opintojen kehittämiseen liittyen ja että se tarjoaa hyviä jäsenetuja ja -palveluita. Opiskelijakuntien avoimuudesta ja siitä, että toimintaan pääsee mukaan helposti oltiin myös hieman useammin samaa kuin eri mieltä. Sen sijaan siihen, että kertominen opiskeluun liittyvistä

”Vastauksissa opiskelijoiden omiin opiskelijakuntiin liittyen selvisi, että opiskelijakunta nähtiin useimpien toimesta tärkeäksi opiskelijoita yhdistäväksi sekä vapaa-ajan toimintaa järjestäväksi tahoksi.”

ongelmista ja epäkohdista olisi helppoa opiskelijakunnan aktiiveille ja siitä, että opiskelijakunta olisi saanut aikaan konkreettisia muutoksia oman ammattikorkeakoulun sisällä suhtauduttiin eniten neutraalisti. Väitteiden keskiarvot olivat kolme, eli niiden kanssa ei oltu vahvasti samaa eikä eri mieltä, mutta opiskelijaryhmien välillä oli väitteiden osalta kuitenkin merkitseviä eroja.

Opiskelijakuntien toiminta oli tuntemattominta vanhemmille, eli yli 26-vuotiaille opiskelijoille ja samaan aikaan päiväopiskelijat olivat paremmin perillä opiskelijakunnan tehtävistä kuin monimuoto-opiskelijat tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat. Vähemmistöön ulkonäön perusteella kuuluvat sekä jonkun muun syyn perusteella vähemmistöön kuuluneet tunsivat myös opiskelijakunnan toimintaa vähemmän kuin enemmistöön itsensä sijoittavat opiskelijat.

Opiskelijakunnan avoimuudesta toiminnassa ja helposta mukaan toimintaan pääsemisestä vahvimmin eri mieltä olivat he, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan. Myös vähemmistöön kuuluneista useammat olivat eri mieltä asiasta kuin he, jotka eivät kokeneet kuuluvansa minkään tekijän vuoksi vähemmistöön. Opiskelijoiden näkemykset muutenkin erosivat hieman esitettyjen väitteiden osalta muun muassa sukupuolen, iän, kielen ja koulutusmuodon osalta, joka tuo osaltaan esille sitä kuinka moninainen joukko erilaisilla historioilla ja taustoilla opiskelijat ovat.

Opiskelijoiden erilaiset taustat ja elämäntilanteet heijastuivat myös opiskelijakunnille asetettuihin odotuksiin kysyttäessä kolme asiaa, mitkä olisivat heidän mielestään sellaisia, joita opiskelijakunnan tulisi ajaa. Kolmen kärkeen mahtui opiskelijakuntien edunvalvontatyön osalta opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen korkeakouluissa, opiskelijoiden osallistuminen opetuksen kehittämiseen sekä opiskelijaterveydenhuollon saavutettavuus. Kaikkiin näistä kolmesta vastasi yli 40 prosenttia opiskelijoista. Heikoiten vastauksia keräsi kuntapalveluiden kehittäminen ja kunnallispolitiikan kehittäminen.

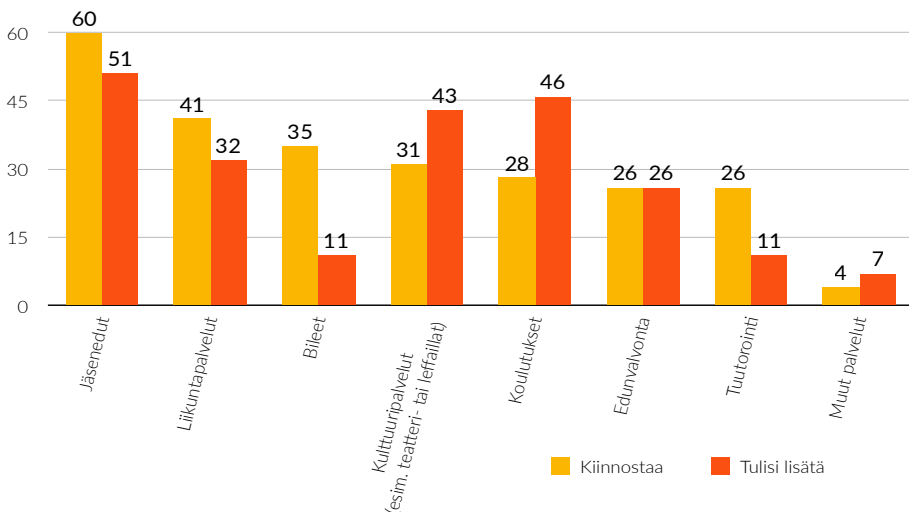
	% vastanneista mainitsi	N
Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen korkeakoulussa	46	1 658
Opiskelijoiden osallistuminen opetuksen kehittämiseen	45	1 624
Opiskelijaterveydenhuollon saatavuus (esim. YTHS)	42	1 513
Opettajien osaamisen kehittäminen	40	1 430
Koulutuksen rahoituksen nostaminen	34	1 211
Joukkoliikenteen kehittäminen (esim. tiheämmät vuorovälit, opiskelija-alennukset)	31	1 124
Uudenlaiset opetusmenetelmät	24	879
Kuntapalveluiden kehittäminen (esim. kirjastot, terveydenhuolto)	12	425
Kunnallispolitiikkaan vaikuttaminen	6	222

Taulukko 1 Asiat, joita opiskelijakuntien tulisi ajaa edunvalvontatyössään

Opetuksen kehittämiseen osallistuminen oli erityisen tärkeää yli 26-vuotiaille opiskelijoille ja heistä yli puolet mainitsi sen. He myös mainitsivat hieman muita useammin uudenlaisten opintomenetelmien ajamisen. Opiskelijaterveydenhuollon saavutettavuus oli puolestaan tärkeintä 23-26 vuotiaille opiskelijoille ja heistä sen mainitsi 47 prosenttia vastanneista, kun taas muissa ikäryhmissä 40 prosenttia toivoi sen ajamista. Nuor-

rimmilla vastaajilla myös joukkoliikenteen kehittäminen oli vanhempia tärkeämpää, ja heistä sen mainitsi 38 prosenttia vastanneista.

Edunvalvontatyön lisäksi opiskelijoilta kysyttiin millainen opiskelijakunnan järjestämä toiminta heitä kiinnostaa ja millaista toimintaa he olisivat kaivanneet lisää. Vastaajista suurin osa koki jäsenedut kiinnostavimpana, jonka lisäksi jäsenetuja myös toivottiin eniten lisää. Toiseksi suurin kiinnostuneiden osuus oli liikuntapalveluilla, mutta toiseksi eniten lisättäväksi toivottiin koulutuksia. Opiskelijabileet puolestaan keräsivät kolmanneksi eniten kiinnostuneita, mutta vain joka kymmenes toivoi niitä lisää. Suurimmat erot tilastollisesti merkittävät erot syntyivät erilaisten opiskelijoiden välillä, kuin nuorempia opiskelijoita kiinnosti ja toivoivat eniten juhlia, kun taas koulutukset olivat asia joka vetosi yli 26-vuotiaisiin muita useammin.

Kuvio 1 Opiskelijakunnan järjestämä toiminta, josta oli kiinnostunut ja toiminta, jota toivoisi lisää (%)

Kaikkienensa opiskelijatoimintaan liittyvistä vastauksista kävi ilmi opiskelijoiden erilaiset odotukset ja toiveet sekä opiskelijakuntien erilaiset merkitykset opinnoissa. Kehittäessä opiskelijatoimintaa onkin erityisen tärkeää pyrkiä monipuoliseen tarjontaan, jotta jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuuksia löytää vaihtoehtoja, jotka heitä kiinnostavat. Myös opiskelijakuntien roolia ammattikorkeakoulussa olisi hyvä tuoda selkeämmin

näkyväksi, jotta kiinnostus jäsenyydestä ja äänestysaktiivisuus edustajistovaaleissa nousisi. Näin tekemällä opiskelijakuntiin voitaisiin löytää toimijoita laajemmin erilaisista opiskelijaryhmistä.

Häirintä ja epäasiallinen kohtelu

Opiskelijakuntatoiminnan lisäksi analysoitiin opiskelijoiden kokemuksia häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta ammattikorkeakoulussa, jonka osalta selvisi, että viidenneksellä oli näistä kokemuksia. Kaikkiaan 17 prosenttia vastasi kokeneensa epäasiallista kohtelua joskus, kun taas 2 prosenttia oli kokenut sitä usein ja 13 opiskelijaa kertoi sen olevan jatkuvaa. Muun sukupuolisista ja heistä, jotka eivät halunneet kertoa omaa sukupuoltaan, joka kolmas kertoi ainakin joskus kohdanneensa häirintää tai epäasiallista kohtelua, mikä oli enemmän kuin naisilla (21 %) ja miehillä (14 %).

Eri tavalla vähemmistöön kuuluneilla vain etnisellä taustalla ei todettu olevan merkitsevää yhteyttä häirinnän ja epäasiallisen kohtelun kokemukseen, kun taas vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden perusteella vähemmistöön itsensä kokeneista 41 prosenttia ja ulkonäön perusteella vähemmistöön kuuluvista 39 prosenttia oli selkeästi keskimääristä useammin kokemuksia epäasiallisesta kohtelusta tai häirinnästä. Muulla tavoin kuin annettujen vaihtoehtojen perusteella vähemmistöön kuuluneista 32 prosenttia kertoi joskus kokeneensa häirintää tai saaneen osakseen epäasiallista kohtelua. Uskonnollisen tai aatteellisen vakaumuksen perusteella vähemmistöön kuuluneista puolestaan 29 prosentilla ja seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella 27 prosenttia oli kokemusta epäasiallisesta kohtelusta tai häirinnästä.

Yleisimmin häirintä ja epäasiallinen kohtelu sisälsi eriarvoista kohtelua ja syrjintää (12 %) tai vähättelyä ja jättämistä ulkopuolelle (11 %), kun ennakkoluulot mainitsi 8 prosenttia opiskelijoista. Selkeästi harvemmin mainittiin kiusaaminen (3 %), seksuaalinen häirintä ja ahdistelu (2 %) sekä nimittely (2 %). Sukupuolten perusteella vastaajien kokemukset erosivat ja häirintää sekä epäasiallista kohtelua esiintyi eri muodossa eri vastajilla. Ennakkoluuloisuus nousi muunsukupuolisilla selkeästi esille ja sen mainitsi heistä jopa 22 prosenttia ja myös vähättelyä (22 %) eriarvoista kohtelua ja syrjintää (20 %) he kokivat muita enemmän. Seksuaalinen häi-

rintä nousi taas muita useammin esiin heillä, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan. Heistä sen mainitsi 7 prosenttia, kun taas naisista (3 %), muunsukupuolisista (2 %) ja miehistä (1 %) seksuaalista häirintää koettiin vähemmän.

Tuloksista nähdään, että epäasialliseksi kohteluksi luokiteltavaa käytöstä esiintyy ammattikorkeakouluissa selvästi enemmän kuin seksuaalista häirintää ja ahdistelua. Epäasiallinen kohtelu on myös useammin muuta kuin suoranaista kiusaamista tai nimittelyä, jonka johdosta avoimen ilmapiirin, jossa toista kohdellaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti luominen onkin suurempi haaste ammattikorkeakoulutoimijoille kuin yksilön koskemattomuuden turvaaminen, joka on myös tärkeää. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää erilaisiin vähemmistöryhmiin ja tukea sitä, että ammattikorkeakoulu yhteisönä olisi erilaisuutta sallivaa muutoin kuin enemmistön asettamissa rajoissa.

Kuva: Salla Merikukka
Merikukkanen Photography

TINA LAURONEN

tutkija

Opiskelun ja koulutuksen
tutkimussäätiö - Otus sr

Kuva: Salla Merikukka
Merikukkanen Photography

VIRVE MURTO

tutkija

Opiskelun ja koulutuksen
tutkimussäätiö - Otus sr

MIIKA HILTUNEN

hallituksen jäsen

Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry

Tina Lauronen toimii tutkijana Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksessa. Tina on pääaineenaan sosiaalipolitiikkaa opiskellut valtiotieteiden maisteri ja jatko-opiskelija. Taus-
tansa mukaisesti Tina on kiinnostunut hyvin monenlaisista yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä. Yleisesti ottaen kaikenlainen empiirinen tutkimus on Tinan sydäntä lähellä, mutta vahvimaksi osaamisalueeksi on muodostunut tilastolliset tutkimusmenetelmät.

Virve Murto toimii tutkijana Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksessa. Kasvatustieteilijänä hän on kiinnostu-

nut erityisesti opiskelukokemuksista ja perheelliset opiskelijat ovat Virven sydäntä lähellä tekeillä olevan väitöskirjan myötä. Määrällisten aineistojen lisäksi haastattelut ja muu laadullinen tutkimus sytyttävät ja Virve nauttii kohtaamisista opiskelijoiden kanssa.

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr:n tutkijat Tina Lauronen ja Virve Murto toteuttivat hankkeen kohderyhmäanalyysin tiivistyksineen, josta tämä artikkeli on SAMOKin hallituksen jäsen Miika Hiltusen tekemä lyhennelmä.

3

KANSAINVÄLISTYVÄ KORKEAKOULU YHTEISÖNÄ: TÄSSÄ JA NYT

Yhteisöllisyyden tunteen merkitys on osoittautunut piinallisen tärkeäksi kuluneen vuoden aikana. Etäopiskeluun liittyy laaja epämiellyttävien kokemusten ja tunteiden kirjo: opiskelu yksin ilman opiskelukavereiden ja -yhteisön tukea voi olla pelottavaa ja yksinäistä, ryhmätyöt vaikeutuvat kommunikaatio-ongelmien takia, sekä opiskelua tasapainottavan yhteisen vapaa-ajan viettäminen puuttuu. Valitettavasti tällaiset kokemukset ovat värittäneet kansainvälisten opiskelijoiden kokemuksia Suomessa opiskelusta jo pitkään. Kansainvälisten opiskelijoiden asema herättää keskustelua myös eurooppalaisella tasolla, ja moni maa kamppaileekin samankaltaisten haasteiden kanssa opiskelijoiden sitouttamisen edistämiseksi. On hienoa, että JOKA-projektin kaltaiset pyrkimykset yhtenäisyyden lisäämiseksi voi luoda ratkaisuja kansainvälisten opiskelijoiden aseman parantamiseksi ympäri Eurooppaa.

Nykytilanne ja haasteet

Kaikista korkeakouluopiskelijoista Suomessa kansainvälisiä opiskelijoita on noin seitsemän prosenttia. Ensisijaisina motiiveina Suomeen hakeutumiselle ovat olleet suomalaisen koulutusjärjestelmän hyvä maine, sekä

halu työllistyä Suomeen tutkinnon jälkeen. Halukkaita työllistyä Suomeen valmistumisen jälkeen tästä joukosta on noin 50%, kun taas 40% ei ole vielä varma tulevaisuuden suunnitelmistaan. Näiden lukujen valossa on tärkeää panostaa korkeakouluyhteisöön kiinnittymiseen varsinkin tämän epävarman prosenttiosuuden suhteen. Huono tai vain osittainen kiinnittyminen korkeakouluyhteisöön ja suomalaiseen yhteiskuntaan vaikeuttavat opiskelijoiden työnsaantia.

Korkeakoulujen välisellä liikkuvuudella on pitkät juuret osana eurooppalaista koulutusperinnettä. Suomi on yhdessä Euroopan korkeakoulualueen maiden kanssa työskennellyt pitkään tutkintojen tunnustamisen ja tunnustamisen edistämiseksi. Välillä kuitenkin vaikuttaa siltä, että asenne kansainvälisiä opiskelijoita kohtaan on Suomessa jo pitkään seurannut tiettyä narratiivia seuraavine kliseineen: kukapa tänne pohjoiseen haluaisi, suomen kieli on niin hankalaa ettei sen taidon puuttuessa voi työllistyä, ei suomalaiset englantia ymmärrä. Kansallisen identiteetin epäitsevarmuus poislukien, kansainvälistymisen luomat haasteet redusoituvatkin harmillisen usein kielikysymykseksi. Tämä on pelkistävä ja osittain harhaanjohtava mielikuva – tällä hetkellä Suomessa löytyykin runsaasti englanninkielistä opetustarjontaa ja yritysten valmiudet rekrytoida monikielisiä osaajia ovat kasvaneet.

Vaikka kielellä on merkitys yhteisöllisyyden tunteeseen, tulee meidän pystyä pohtimaan kansainvälisten opiskelijoiden kiinnittymistä korkeakouluyhteisöön laajemmin kuin vain kielipoliittisena kysymyksenä. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2016 ohajusryhmän valmistelemaan Suomalaisten korkeakoulujen kansainvälistymisen linjauksia, sekä kartoittamaan näitä haasteita ja laatimaan yhteisiä ratkaisuja. Tätä työtä on kuitenkin tehty jo merkittävästi pidemmällä aikavälillä – korkeakoulujen kansainvälistyminen on ollut koulutuspoliittinen tavoite jo 90-luvulta lähtien. Korkeakoulutuksen kansainvälistyminen ei siis ole vain lopputavoite jollekin yksittäiselle prosessille, vaan työkalu joka lisää mm. korkeakoulutuksen laatua, opiskelijoiden henkilökohtaista kehitystä, kulttuurien välistä ymmärrystä, sekä sosiaalista koheesioita.

Kansainvälisten opiskelijoiden asema on noussut myös korkeakoulujen ulkopuoliseen keskusteluun lähivuosina, varsinkin lukuvuosimaksukustelun yhteydessä. Suomessa otettiin hiljattain käyttöön Euroopan unionin (EU) ja Euroopan talousalueen (ETA) maiden ulkopuolisilta saapuville

opiskelijoille lakisääteiset lukuvuosimaksut. Täten tämän alueen ulkopuoliset opiskelijat ovat jo lähtökohtaisesti eriarvoisessa asemassa suomalaisiin tutkinto-opiskelijoihin verrattuna.

Lukuvuosimaksukeskustelu keskittyikin korkeakoulujen rahoituksen lisäksi tasa-arvon näkökulmaan, mutta tämän asetelman merkitystä yhteisöllisyydelle ei osattu etukäteen arvioida. Jo tätä ennen EU-alueen ulkopuoliset opiskelijat ryhmäytyivät keskenään todennäköisemmin kuin korkeakouluyhteisön sisällä laajemmin, sekä käyttivät vain vähän korkeakoulun tarjoamia tukipalveluita. Kansainväliset opiskelijat kokevat myös kotimaisia opiskelijoita enemmän taloudellisia vaikeuksia, ja tästä populaatiosta vaikeuksia eniten kokevat lukuvuosimaksuvelvolliset. Taloudellisen ahdingon vaikutukset yksilön hyvinvointiin ovat laajat, ja tällaisten ongelmien kanssa kamppaileville korkeakouluyhteisön tuki on ensisijaisen tärkeää.

Lisäksi, kun etuoikeutettu asema EU-kansalaisena puuttuu, on yhteiskuntaan integroituminen entistä haastavampaa. Ammattikorkeakouluilla on merkittävä rooli edesauttaa opiskelijan tutustumista Suomalaiseen yhteiskuntaan työelämälähtöisinä korkeakoululaitoksina, jolloin rajapinta opiskelijan, korkeakoulun, työelämän ja muun yhteiskunnan välillä on läheisempi (kuin esimerkiksi akateemisilla aloilla).

Ammattikorkeakoulut Suomessa vastaavat pääosin bachelor-tason koulutuksesta, kun taas yliopistoihin hakeutuvat maisteri- ja tohtori-opiskelijat. Tehtävä bachelor-tason koulutuksen tarjoajana tuo mukanaan painotuksen opiskelijoiden osallistamisessa korkeakouluyhteisöön. Kandidatason opiskelu on monille uuden elämän ensimmäinen vaihe, jonka takia on äärimmäisen tärkeää luoda yhteisöllisyyden tunne opiskelujen alusta alkaen. Tämän vaiheen erityispiirteeksi nouseekin opiskelijajärjestöjen merkitys. Opiskelijajärjestöt luovat ansiokkaasti yhteisöllisyyttä ja kehittävät jatkuvasti toimintaansa saavutettavammaksi.

Opetushallituksen selvityksessä nousi kuitenkin esiin merkittävä huolenaihe: selvityksen mukaan korkeakoulujen henkilöstö ja johto arvioivat opiskelijajärjestöjen roolin yhteisöllisyyden ja osallisuuden rakentajana merkittävämmäksi kuin vastaava arvio opiskelijajärjestöiltä kysyttäessä. Tämä herättää huolen siitä, onko tästä roolista johdon ja opiskelijajärjestöjen välillä yhteisymmärrys. Mikäli ei, tulee asia ottaa korkeakoulukoh-

taisesti tarkasteluun ja lisätä ymmärrystä korkeakoulun roolista yhteisöllisyyden luoja- ja kokonaisuutena.

On tärkeää että tavoitteet kansainvälistymiselle ovat selkeitä sekä kansallisella että korkeakoulujen tasolla, jotta toimenpiteet edistävät tätä tavoitetta. Tämän lisäksi on selkeytettävä käsitys siitä, ketä kansainväliset opiskelijat ovat ja millaisia erityistarpeita heillä on ryhminä. Kun kansainväliset opiskelijat niputetaan yhdeksi opiskelijapopulaatioksi, saatetaan jättää huomiotta ryhmien erityispiirteitä, joiden ymmärtäminen mahdollistaisi onnistuneen palvelumuotoilun. Palveluita suunniteltaessa tuleekin erotella ainakin seuraavat kategoriat: vaihto-opiskelijat, EU-alueelta tulevat tutkinto-opiskelijat, EU/ETA-alueen ulkopuoliset tutkinto-opiskelijat ja pakolaistaustaiset korkeakouluopiskelijat. Tämänkaltaisen jaoteltu lähestymistapa auttaa laajentamaan käsitystä kansainvälisistä opiskelijoista homogeenisena ryhmänä ja täten edesauttaa ratkaisujen löytämistä. Kyseessä on siis samankaltainen ajatusmalli kun JOKA-projektissa laajemmin.

Euroopan unioni on mahdollistanut joustavat työkalut korkeakoululiikkuvuuteen tuettujen vaihtojaksojen ja työharjoittelujen muodossa. Myös tutkinto-opiskelu toisessa EU maassa on kätevä järjestää. Selkeät ja saatavuttavammat kansainvälistymisen keinot ovat olleet myös SAMOKin pitkäaikaisia edunvalvonnan kärkiä. Näihin tavoitteisiin on kuulunut esimerkiksi perheellisten opiskelijoiden aseman huomioiminen ja taloudellinen tukeminen.

Korkeakouluun pääsy ja muutto eivät kuitenkaan useille ole suurin ongelma toiseen maahan opiskeluun muuttaessa. Laadukkaan koulutuksen lisäksi opiskelija kaipaa laadukasta elämää opintojensa ympärille, johon kuuluu tunne toimivuudesta ja kuuluvuudesta osana korkeakouluyhteisöä. Monelle Suomeen muuttavalle korkeakoulu on ensisijainen linkki ympäröivään yhteiskuntaan, jolloin sitoutuminen korkeakouluyhteisöön toimii myös välikätenä integroitumiseen muuhun yhteiskuntaan.

Todellisuudessa kansainvälistyvä korkeakoulu on täällä ja nyt, eikä kaukainen tulevaisuuden trendi. Onkin tärkeää, että korkeakoulut sekä poliittiset toimijat yhteistyössä opiskelijoiden kanssa luovat konkreettisia toimenpiteitä, jolla kansainvälisyydestä saadaan kaikki irti.

Ratkaisuja ja hyviä toimintamalleja

Korona-aikaan korkeakoulut joutuvat tarkastelemaan toimintatapojaan ja opiskelijoiden osallisuutta täysin uudella tavalla. Toivottavasti tämä mahdollistaa pysyviä muutoksia opiskelijoiden ja korkeakoulun välisessä yhteistyössä ja kommunikaatiossa. Ratkaisu kansainvälisten opiskelijoiden integroimiseen osaksi korkeakouluyhteisöä ei ole yksiselitteinen. Panostamalla merkityksellisyyden ja osallisuuden tunteeseen systemaattisesti ja kokonaisvaltaisesti, luomme vahvan pohjan aidosti inklusiiviselle korkeakouluyhteisölle.

Työelämäyhteistyön vahvistaminen on yksi konkreettinen keino edistää kansainvälisten opiskelijoiden integroitumista yhteiskuntaan. Työelämälähtöisyys onkin ammattikorkeakouluille luontainen toimi, ja sen parissa tehdään jo erinomaista työtä. Tällä hetkellä työllistymistä edistää esimerkiksi Talent Boost-ohjelma, jonka tavoitteena ovat työelämäyhteistyön vahvistaminen, kotimaisten kielten oppimisen uudet toteutukset, osaamisen tunnistaminen, täydentäminen ja integroitumisen tuki. Toimenpiteinä ohjelmassa ovat esimerkiksi harjoittelujakson sisällyttäminen kaikkiin vieraskielisiin ohjelmiin, kohdennetut tukipalvelut, kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen edistäminen osaksi yritys yhteistyöpaketteja, sekä elinkeinoelämälle tarjottava erikoistuki. Kauppakamarin selvityksen mukaan useiden yritysten rekrytointitarve kasvaa lähivuosien aikana (pandemiasta huolimatta), jolloin myös tarve kansainvälisille osaajille lisääntyy.

”Panostamalla merkityksellisyyden ja osallisuuden tunteeseen systemaattisesti ja kokonaisvaltaisesti, luomme vahvan pohjan aidosti inklusiiviselle korkeakouluyhteisölle.”

Tutkintojen ja osaamisen tunnustamisen yhteydessä on tärkeää jatkaa jo olemassa olevien työkalujen kehittämistä, sekä olla aktiivisena osana uusia mahdollisuuksia. Suomalaisista ammattikorkeakouluista Haaga-Helia, Karelia ja Hämeen ammattikorkeakoulu ovat päässeet osaksi uusia eu-

rooppalaisia yliopistoverkostoja. Verkostojen tarkoituksena on luoda aitoja eurooppalaisia kampuksia korkeakoulujen välille, joissa opiskelijoiden ja henkilöstön liikkuvuus verkoston korkeakoulujen välillä olisi saumatonta. Verkostoja on rahoitettu jo kahdella eri rahoituskierroksella. Vaikka suomalaisia korkeakouluja verkostoissa on vain osa maamme laajasta korkeakouluverkostosta, aktiivisella yhteistyöllä toimivaksi todetut toimenpiteet voidaan laajentaa koskemaan korkeakoulujen välistä kansainvälistä yhteistyötä laajemmin (varsinkin osaamisen tunnistamiseen liittyvissä kysymyksissä).

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista sujuvoittamaan on myös nimitetty SIMHE-korkeakouluja (Supporting Immigrants in Higher Education in Finland), jotka tukevat hyvien käytänteiden jalkautumista muihin korkeakouluihin. SIMHE-korkeakoulujen tavoitteena on myös kartoittaa jatkuvan oppimisen työkaluja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden koulutuksen sujuvoittamiseksi. Ammattikorkeakouluista SIMHE-korkeakouluja ovat Karelia-ammattikorkeakoulu, Metropolia ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu, Savonia-ammattikorkeakoulu sekä Tampereen korkeakoulu-yhteisö. Useat näistä palvelevat maahanmuuttajia myös laajemmin korkeakoulun lähialueella. SIMHE-palveluja ovat esimerkiksi kahdenkeskeiset keskustelut ohjaajan kanssa, osaamisen sanoittamisen tuki, urasuunnittelun apu, sekä kieli- ja täydennyskoulutukset.

Korkeakoulun tasolla edistettäviä toimenpiteitä ovat lisäksi esimerkiksi kielitietoinen ja selkokielen viestintä, sekä monipuoliset ja -kanavaiset viestintämenetelmät kohderyhmälähtöisesti. Kuten aiemmin mainittu, opiskelijajärjestöillä on tärkeä rooli yhteisöllisyyden luojana ja ylläpitäjänä. Meidän tulee siis jatkossakin taata opiskelijajärjestöjen toimintaedellytykset. Opiskelijakortti-uudistuksen myötä opiskelijakuntien toimintaedellytykset muuttuivat, ja iso osa toiminnasta kuluukin jäsenrekrytoinnin järjestämiseen. Varmistamalla tasaisen rahoituspohjan voivat opiskelijakunnat keskittyä opiskelijoiden edunvalvontaan ja opiskelijatoiminnan suunnitteluun.

Opiskelijakunnilla onkin laajasti toimenpiteitä joilla kansainväliset opiskelijat pyritään sitouttamaan mukaan toimintaan. Kansainvälisen tutor-toiminnan lisäksi opiskelijakunnat toimivat yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen kuten European Students' Network (ESN) kanssa, joilla on paikallista toimintaa korkeakoulukaupungeissa. Opiskelijakunnat ovat

myös onnistuneesti laajentaneet järjestettävien tapahtumien sisältöjä, jotta eritaustaisilla opiskelijoilla olisi matala kynnys osallistua.

Tapahtumaosallistumisen lisäksi on tärkeää rohkaista kansainvälisiä opiskelijoita myös ehdokkaiksi edustajistovaaleissa. Edustuksellisuuden merkitys politiikassa on kasvava trendi ja pätee myös opiskelijapolitiikkaan. Kansainväliset opiskelijaedustajat eivät vain toimi roolimalleina muille kv-opiskelijoille, vaan tuovat lisäksi uusia ja tärkeitä näkökulmia päätöksentekoon. Vapaaehtoistoiminta lisää myös yksilön työelämävalmiuksia, opettaa yhteiskunnan toiminnasta ja suomalaisesta päätöksentekokulttuurista, sekä luo elinaikaisia ystävyyksiä.

Yhteisöllisyyden tunteeseen vaikuttavat myös ympäröivät asenteet kansainvälisiä opiskelijoita kohtaan. Uskon vahvasti, että kansainvälistyvä korkeakoulu lisää kulttuurien välistä ymmärrystä pitkällä aikavälillä, mutta tähän tulee myös aktiivisesti panostaa. Rohkaisenkin korkeakouluja pohtimaan sitä, miten yhdenvertaisuus toteutuu korkeakouluyhteisössä ja minkälaisia antirasistisia toimenpiteitä toimintaan voidaan ottaa mukaan. Korkeakoulujen härintäyhdyshenkilöt ovat tärkeä ensiaskel turvallisen tilan luomiselle mutta eivät yksistään riitä, mikäli opiskelijat eivät tiedosta omia oikeuksiaan ja heille ei aktiivisesti viestitä, minkälainen käytös korkeakoulun tiloissa on suvaittavaa. Tämän kautta luodaan myös avointa keskustelukulttuuria, jotta tarve positiiviselle erityiskohtelulle olisi helpompaa.

Työ kansainvälisten opiskelijoiden aseman parantamiseksi tapahtuu myös kansallisella tasolla ja poliittisessa päätöksenteossa. Suomessa tulee jatkaa hyvää työtä koulutuksen kansallisen saavutettavuussuunnitelman parissa. Saavutettavuussuunnitelma kartoittaa ja purkaa rakenteita, jotka estävät tiettyjen demografisten ryhmien pääsyn korkeakoulutuksen piiriin. Jotta saavutettavuussuunnitelma toimii, tarvitaan analyyttistä ja intersektionaalista näkökulmaa ryhmäkohtaisten tarpeiden selvittämiseksi. Näin eritaustaisten opiskelijaehdokkaiden tarpeiden kartoitus onnistuu.

Kansainvälisyyden kysymyksissä korostuu myös ministeriöiden ja toimialojen välinen yhteistyö. Opetus- ja kulttuuriministeriössä tehtävän työn lisäksi mm. työ- ja elinkeinoministeriöllä on suuri rooli esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttamisohjelman kautta. Joustava ja riittävän pitkä oleskelulupa opintojen päättymisen jälkeen mahdollistaa saumattoman

siirtymisen suomalaiseen työelämään, kun opiskelijan status ei dramaattisesti muutu. Tärkeitä toimijoita ovat myös työmarkkinajärjestöt, sekä kuntapoliittiset päättäjät. Esimerkiksi tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatio-toiminnan (TKI) kautta kansainvälisten opiskelijoiden osallisuus voidaan tuoda osaksi rahoitus- ja yhteistyöehtoja.

Opiskelijoiden terveydenhuoltosäätiö YTHS laajenee ammattikorkeakouluihin vuoden 2021 alusta pitkän edunvalvonta- ja yhteistyön jälkeen. YTHS:n palveluista ja ennaltaehkäisevästä mielenterveystyöstä viestiminen kansainvälisille opiskelijoille on tärkeää, jotta he osaavat hakeutua heille tarjottavien palvelujen piiriin. YTHS:n palvelut eivät koske vaihto-opiskelijoita, jolloin viestinnän kohdentaminen on haastavaa mutta tärkeää. Terapiatakuun kaltaiset aloitteet ovat onnistuneita esimerkkejä siitä, kuinka ehkäisevää ja hoitavaa mielenterveystyötä voidaan järjestää paikallisella tasolla myös laajemmalle yleisölle. Aktiivinen dialogi mielen hyvinvoinnista monikielisesti madaltaa kynnystä hakeutua palvelujen piiriin.

Korkeakoulut eivät voi muuttaa koko toimintaansa kerralla, vaan toimenpide kerrallaan. Avaimet onnistumiseen pitkällä aikavälillä ovat aktiivinen yhteistyö opiskelijajärjestöjen kanssa ja parhaiden käytänteiden jakaminen korkeakoulujen välillä.

Lähteet

Ulkomaalaiset opiskelijat Suomen korkeakouluissa 2000-luvulla, Ammatikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene (2020)

Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttöönotosta lukuvuonna 2017-2018 – seuranta- ja arviointiryöryhmän raportti (2018)

Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019

Kuva: Salla Merikukka
Merikukkanen Photography

JENNI RÖYNÄ

Eurooppapolitiikan asiantuntija
Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry (vuosina 2017-2019)

Jenni Röynä on valtiotieteiden kandidaatti ja kansainvälisten asioiden asiantuntija. Jenni on työskennellyt kansainvälisissä järjestöissä yli kymmenen vuoden ajan edistäen nuorten ja opiskelijoiden oikeuksia ympäri Eurooppaa. Hänelle tärkeitä arvoja ovat osallisuus ja yhdenvertaisuus, joita hän on pyrkinyt järjestötyössään edistämään. Tällä hetkellä Jenni asuu Amsterdamissa.

4

YHDENVERTAISUUDEN MERKITYS AMMATTIKORKEAKOULUN NÄKÖKULMASTA

Kohti yhdenvertaista yhteisöllisyyttä –
merkittävä mielenhyvinvoinnin tekijä juuri nyt

Olisimmeko vielä noin vuosi sitten uskoneet, että toisten ihmisten näkemisen ikävä konkretisoituu niinkin käsin kosteltavaksi kuin se kevään 2020 aikana kirkastui monelle. Toisten ihmisten läheisyys ja sen mukana tuoma yhteisöllisyys merkityksineen nousi lähes kaikkien huulille, eikä vain meillä Suomessa vaan ihan ympäri maailmaa. Opiskelijatutkimussäätiön (Otus) tekemä selvitys¹ (2018) Voimaa opiskeluun -hankkeessa² toi esille, että yksi merkittävimpiä tekijöitä opiskelijoiden opintojen loppuunsaattamisessa ajallaan on yhteisöllisyys. Selvityksessä tuodaan esille, että varsinkin Etelä-Suomen oppilaitoksissa yhteisöllisyys on kaikkein ohuinta ja

1 Kts. tarkemmin <https://voimaaopiskeluun.diak.fi/tietopaketit/>

2 Voimaa opiskeluun -hanke etsi keinoja vähentää opintojen keskeyttämistä ja viivästymistä. Hanke paneutui opiskelijoiden siirtymävaiheiden ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden parantamiseen. Kohderyhmänä oli toisen asteen ja ammattikorkeakouluopiskelijoita. Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) koordinoiman hankkeen osatoteuttajina toimivat Suomen Diakoniaopisto (SDO), Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sekä Nyyti ry. Hanke toteutettiin Hämeen Ely-keskuksen myöntämällä Euroopan sosiaalirahaston tuella 1.3.2018–29.2.2020 välisenä aikana.

tästä yhteisöllisyyden puutteesta kärsivät miehet eniten. Yhteisöllisyyden vaikutus mielenhyvinvointiin sekä -terveyteen ja sitä kautta opintoihin on merkittävä, jopa yli 55 %. Yhteisöllisyydellä on siis kiinteä side oppimiseen ja onkin olemassa selvää näyttöä siitä, että lisäämällä yhteisöllisyyttä oppiminenkin lisääntyy. Tästä jatkumosta voidaan suoraan päätellä, että yhteisöllisyys lisää selvästi positiivista mielenterveyttä ja hyvinvointia, jotka taas vaikuttavat merkittävästi opintojen loppuunsaattamisessa ajallaan sekä koulutussiirtymissä.

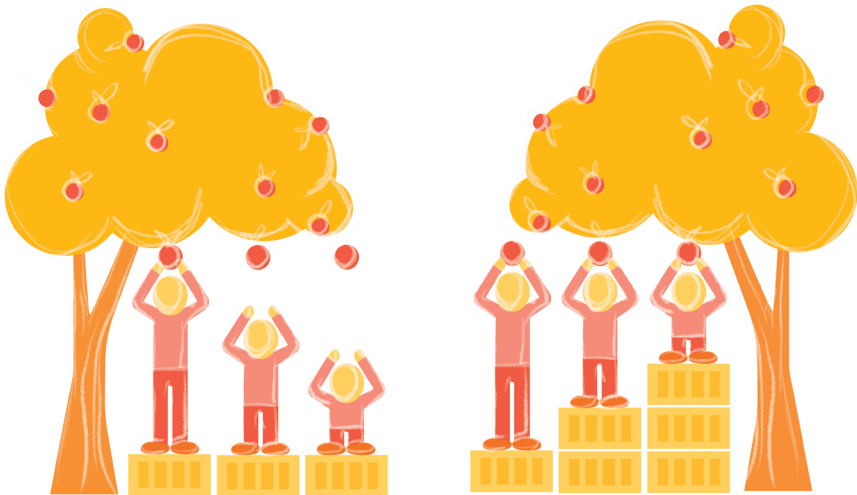
Selvitykseen tehdyssä kyselyssä 62 % ammattikorkeakouluopiskelijoista (N= 2249) kokee kuuluvansa alansa opiskelijoiden yhteisöön mutta siis vain 62 %. Jos kerran tutkimusten mukaan yhteisöllisyydellä on selvä vaikutus useiden eri tekijöiden kautta opinnoissa menestymiseen niin sen lisäämiseksi tulee tehdä töitä, joten eikö yhteisöllisyyden kokemuksellisuutta tulisi lisätä 70–80 %:iin. Tämänhetkinen trendi on enemmän toisaalle; henkilökohtaistaminen ja itseohjautuminen sekä opiskelujen vieminen verkkoon. Haasteellisen kokonaisuudesta tekee se, että samaan aikaan, kun tarvetta olisi yhteisöllisyyden rakentamiselle, tarvetta on myös koulutusorganisaatioiden rakenteiden ja yhteiskunnallisten muuttujien vuoksi viedä opiskelut kustannustehokkaille verkkoalustoille, joka tuo mukanaan henkilökohtaistamisen ja itseohjautumisen. Yhteisöllisyyden kärsiessä tarpeiksi nousevat myös elämänhallintataidot sekä muu sosiaalinen toiminta, jotta selätetään etenkin isoissa kaupungeissa koettu yksinäisyys. Etenkin opiskelijat toivat selvityksessä esille joustavampien opetusjärjestelmien mahdollisuuden erilaisten elämäntilanteiden takia. Tähän toiveeseen Covid 19 tuoma globaali poikkeustila toi aivan uusia ulottuvuuksia pakottamalla koko maailman tekemään ei vain digiloikan vaan jopa digikolmiloikan. Kyseessä on siis kompleksinen kokonaisuus johdettavaksi – haasteellinen mutta ei mahdoton. Edessämme olevassa uudessa normaalissa tarvitaan erilaisia tukimalleja opintojen tukemiseksi. Hyväksi koettuja toimintoja ovat erilaiset tukipiirit ja mentorointimallit, joita mm. Diakin hallinnoimassa Voimaa opiskeluun -hankkeessa kehitettiin.³ Erilaisen tukimallien lisäksi katse tulee myös kääntää opiskelijajärjestöihimme, joiden on aika ottaa vahvempaa ja näkyvämpää roolia etenkin sosiaalisen yhteenkuuluvuuden – sen kuuluisan ME-hengen – luomisessa.

3 Ärling 2020, 13. teoksessa Voimaa opiskeluun – otetta ohjaukseen. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-341-4>

Yhdenvertaisesti kaikki samalle viivalle

Sanana yhdenvertaisuus on monille tuttu mutta usein se sekoitetaan tasavertaisuuteen ja jopa tasa-arvoon, mutta kysehän ei ole kummastakaan. Yhdenvertaisuus tarkoittanee yksinkertaistettuna enemmänkin sitä, että saatetaan tarvita erilaisia tukitoimia, jotta erilaiset asiat ovat oikeasti kaikkien saavutettavissa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa yhdenvertaisuuden olevan sellainen käytäntö tai toimintatapa, jolla saadaan aikaan konkreettinen vaikutus, jotta yhdenvertaisuus voi tapahtua organisaatiossa tai yhteisössä. Parhain vaikutus on mitattavissa ja se lähtee liikkeelle halusta muuttaa ja kehittää toimintaa, ja se kehittyy sitä mukaa, kun positiiviset vaikutukset alkavat näkyä.⁴ Tässä yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa:

Yhdenvertaisuus

EQUALITY

Muodollinen yhdenvertaisuus –
mahdollisuuksien tasa-arvo

doesn't mean

EQUITY

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus –
tasa-arvo

Alkuperäinen kuva: Saskatoon Health Region Advancing Health Equity

Mitä yhdenvertaisuus sitten tarkoittaa ammattikorkeakoulukentän arjessa? Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisten, koulutuksen järjestäjien

4 <https://yhdenvertaisuus.fi>

sekä työnantajien tulee arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan. Edistämisvelvollisuutta toteutettaessa tulee ottaa huomioon henkilön alkuperä, ikä, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, uskonto ja muut yhdenvertaisuuslaissa kielletyt erotteluperusteet. Edistämistoimenpiteiden tarkoituksena on turvata kaikkien henkilöiden tosiasiallisesti yhdenvertaiset mahdollisuudet käyttää eri viranomaisten palveluita, kouluttautua ja edetä työuralla.

Kaiken lähtökohta on siis selkeä, konkreettinen ja ilman jargonia oleva yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa on nimeltä mainiten huomioitu aliedustettujen ryhmien erityishuomioiminen tarpeen mukaan. Maininnalla on huomattava merkitys, koska se antaa heti painokkaamman ryhdin toimenpiteille. Huomioiminen ei saa kuitenkaan tarkoittaa kiintiöajattelua tai että jatkuvasti lähestyttäisiin asioita erityishuomioimisen näkökulmasta, koska jokaisella tulee olla oikeus olla ”tavallinen” ja ”normaali”. Näkökulma tuleekin olla enemmän ja pikemminkin mahdollistamista yhdenvertaisille mahdollisuuksille, kuten kuvassa tulee ilmi. Erilaisten toimenpiteiden kehittämisessä ja kohdentamisessa tulee huomioida myös alueelliset eroavaisuudet, jottei yhdenvertaisuus keskity vain pääkaupunkiseudulle.

Koko koulutuskentällä, ei siis vain korkeakouluopinnoissa, on tarvetta sellaiselle tosiasialliselle opintojen saavutettavuudelle, missä toteutuu yhdenvertaisuus. Se lähtee ja alkaa siitä, ettei vähemmistöryhmien lapsien ammattia tai kouluttautumista määritetä valmiiksi peruskouluissa – nykyinen ohjaus näyttäneen olevan ei akateemisiin tutkintoihin ohjaamista ja näin oppijoille mahdollistetaan alisuoriutuminen sekä evätään potentiaaliset mahdollisuudet korkeakoulutuksiin. Ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin on taasen tarvetta saada esimerkiksi erillishakuja ja tukipajoja, jotta opiskelijoiden diversiteetti toteutuu sekä luodaan esimerkkejä ja rikastetaan etenkin sellaisten vähemmistöjen opiskelunäkemyksiä, joilla ei ole eri syitten takia ollut aikaisemmin kokemusta alasta tai mahdollisuutta päästä opintojen piiriin. Esimerkiksi romaniyhteisössä yksi isoimmista esteistä saattanee olla niinkin yksinkertainen asia kuin, ettei yhteisön keskellä ole olemassa esimerkkiä tai esikuvaa. Sitä ensimmäistä, joka voisi olla näyttämässä, että aliedustetun ryhmän edustajakin voi olla opiskele-massa yhteisölle vierasta alaa. Tarvitaan siis uusien polkujen raivaajia ja suunnannäyttäjiä.

Erinomaisena malliesimerkkinä tästä toimii Diakonia-ammattikorkea-

koulussa aloitettu erillishaku sosionomi- ja sairaanhoitajakoulutukseen romaneille. Erillishaun tuoman mahdollisuuden ja uskon luomisen tuloksena romanitaustaisia hakijoita on ollut vuosina 2018–2020 erillishaun ja yhteishaun kautta useita satoja.⁵ Pääsykokeet hyväksyttävästi läpäisseitä romanitaustaisia opiskelijoita Diakissa on tällä hetkellä liki 40 opiskelijaa, sen eri kampuksilla. Vaikka luku on yksittäisenä lukuna pieni, on se suhteutettuna kontekstiinsa merkittävä. Yhdenvertaisen mahdollisuuden vaikutus on ollut romaniyhteisölle enemmän kuin vain yksittäisten opiskelijoiden pääsy opiskelemaan. Ammattikorkeakouluopinnoista on tullut yhteisön sisällä tavoiteltava asia. Nyt on siis pää aukaistu mutta tarvitaan vielä työtä, jotta romanit saavuttaisivat erilaiset korkeakouluopinnot – kaikkihan eivät halua sosionomeiksi tai sairaanhoitajaksi.

Mahdollisuuksien yhdenvertaistamisella kyetään myös suoraan vaikuttamaan sekä yhteisön että yksittäisen opiskelijan sosioekonomiseen hyvinvointiin. Tutkimuksista tiedämme, että koulutus on yksi tärkeimpiä tekijöitä syrjäytymisen ja köyhyyden vähentäjistä.⁶ Hyvin liikkeelle lähtenyt innostus korkeakouluopintoihin vaatii vielä jonkin aikaan automatisoituakseen ylläpitämistä monin eri keinoin. Tärkeää onkin, että eri ammattien kirjo ja niihin vaadittavat korkeakouluopinnot tuodaan saavutettaviksi aliedustetuille ryhmille alkaen mainostamisesta aina tukipajoihin asti. Yksi hyvä keino mainostamisessa ja markkinoinnissa on valtavirtaistaminen. Ja jottei asia olisi liian yksinkertainen, aivan erityistä huomiota tarvitaan työelämän kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön, jotta myös aliedustetuille ryhmille, kuten romaneille, mahdollistuu opintoihin kuuluvat työssäoppimisjaksot – asia ei ole niin yksinkertainen, kuin se ensikuulemalta vaikuttaa. Tähän liittyvä haaste alkaa monien romaniopijoiden kohdalla jo TET-harjoittelupaikkojen haasteellisella saamisella sen tähden, että oppijan sukunimi poikkeaa ta-

5 Hakijamäärää ja sisälle päässeiden on tarkasteltu Diakin romanityön asiantuntijan toimesta sukunimien perusteella, joten määrä ei tilastollinen.

6 Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on useiden tutkimusten mukaan syrjäytymisen riskitekijä. Heikko menestyminen peruskoulussa johtaa helposti toisen asteen koulutuksesta karsiutumiseen ja tämä puolestaan epävarmaan työmarkkina-asemaan. Työttömyys, pitkittynyt työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat selvästi yleisempiä vain perusasteen koulutuksen suorittaneilla verrattuna koulutetumpiin nuoriin aikuisiin. Pelkän peruskoulun suorittaneilla on lisäksi useissa tutkimuksissa havaittu terveyteen ja etenkin psyykkiseen terveyteen liittyviä ongelmia sekä muita elämänhallinnan ongelmia. Kts. Lorenzen T ym. (2014) Unemployment and economic security for young adults in Finland, Norway and Sweden: From unemployment protection to poverty relief (tiivistelmä). *International Journal of Social Welfare* 23:1

vanomaisesta suomalaisena pidetystä sukunimestä.⁷ Tästä ikävästä haasteesta meille antaa arkitodellista kuvaa mm. #Työnimi-kampanja⁸, missä neljä julkisuuden henkilöä haki omilla ansioluetteloillaan töitä mutta olivat vaihtaneet nimensä tyypillisiksi romaninimiksi. Työnhaun tulos laiha, tasan nolla haastattelukutsua.

Vaikka onkin ymmärrettävää, että aloituspaikkojen painopiste on nuorissa ja tähän painetta lisää korkeakouluorganisaatioille opetus- ja kulttuuriministeriö, niin jatkuvan oppimisen näkökulmasta tämä herättää vähintäänkin ristiriitaisia kysymyksiä. Suomessa on kulttuureja, jotka eivät noudata länsimaalaista elämänkaarijattelua. Näissä kulttuureissa perheet perustetaan ennen kouluttautumista. Emme voi asettaa näitä erilaisia elämänkaarikäytäntöjä paremmuusjärjestyksen varsinkaan, kun niitä peilataan kasvavaan korkeasta synnytyksiästä johtuvaan lastensaantivaikeuksiin⁹ tai yleiseen lapsikatoon.¹⁰ Länsimaalaisina helposti ajattelempa, että meidän elämänkaarijattelumme on se ainut ja oikea. Kysymys kuuluukin; onko?

7 Yhdenvertaisuustoimikunta on huolissaan aloitteessa mainitusta rasismista ja syrjinnästä, jota romaninuoret kohtaavat TET-harjoittelun haussa. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen mukaan romanilasten ja -nuorten kouluttautuminen on lisääntynyt viime vuosikymmeninä tehostuneen asuntopolitiikan ansiosta, mutta siitä huolimatta romanien työllistyminen on erityisen haastavaa ennakkoluulojen ja syrjinnän vuoksi. 24.10.2018 kirjatessa kannanotossaan romanien aseman edistämiseksi Helsingin kaupungissa ehdottanut useita toimenpiteitä romanien yhdenvertaisuuden takaamiseksi. Toimikunta on kyseissä kannanotossaan nostanut esille romaninuorten kohtaamat haasteet TET-paikkaa hakiessa. TET-jakso on monelle nuorelle ensimmäinen kokemus työelämästä, mutta monelle romaninuorelle se on ensimmäinen kokemus työsyrynnästä. Syrjintä heikentää romaninuorten itseluottamusta ja hyvinvointia sekä asettaa heidät yhteiskunnan marginaaliin jo nuorena iässä. Toimikunta ehdottaa, että kaupunki voisi esimerkiksi ottaa kohdennetusti romaninuuria TET-jaksoille kaupungin työpaikoille. Näistä paikoista viestittäisiin viestiä näkyvästi suoraan koulujen henkilöstölle, jotka voisivat ehdottaa nuorille kaupungin sisäisiä paikkoja. Toimikunta on pitänyt esillä positiivisen erityiskohtelun käyttöä työnantajapolitiikassa myös aiemmissa lausunnoissaan. Opettajille pitää lisäksi tarjota työkaluja siihen, kuinka romaninuurta voi tukea hänen kohdatessaan rasismia ja syrjintää TET-paikkaa hakiessa. kts. <https://yle.fi/uutiset/3-10147423>

8 <https://dialogi.diak.fi/2018/10/31/tyonimi/> katso myös: <https://yle.fi/uutiset/3-11023468>

9 <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/7659544/vanhemmuutta+lyka%CC%88ta%C-C%88a%CC%88n+netti+iso.pdf>

10 <https://www.ess.fi/paakirjoitus-mielipide/763872>

Olisimmeko siis vielä vuosi sitten uskoneet, että yhteisöllisyyden ikävä nousee käsin kosteltavan ajankohtaiseksi muutenkin kuin vain tutkimuksissa tai selvityksissä. Vuosi 2020 on meille kirkastanut monin eri tavoin, että me-hengellä on suuri vaikutus kasvuun ja kehitykseen ihmisinä sekä miten se auttaa pääsemään yksittäisten, kansallisten ja kansainvälisten haasteiden yli. Varmistetaan kaikki osaltamme, että jatkossakin yhdenvertainen yhteisöllisyys on kaikkien saatavilla vähintäänkin koulutuksen kentällä.

MERTSI "MEDI" ÄRLING
asiantuntija (TKI)
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Mertsi "MEDI" Ärling on ensihoitaja, sairaanhoitaja-diakonissa (YAMK), AmO. Hän toimii Diakissa asiantuntijana ja projektipäälliköiden valmentajana TKI-palveluissa sekä koordinoi Diakin romanityötä. Hän on myös Suomen romanijärjestöjen kattoliiton Suomen Romanifoorumin puheenjohtaja. Erityisiä kiinnostuksen kohtia ovat yhdenvertaisten mahdollisuuksien kehittäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

5

Yhteisöllisyyden merkitys korkeakoulu yhteisössä

Yhteisöllisyys voidaan määritellä esimerkiksi keskinäisen ryhmään kuulumisen tunteeksi. Yhteisöllisyyden keskiössä on ihmisryhmä, joka on keskenään vuorovaikutuksessa ja jakaa jonkin yhteisen tavoitteen, kuten tutkinnon suorittamisen. Yhteisöllisyys voidaan nähdä myös pitkäkestoisena kuulumisena johonkin ihmissuhdeverkostoon tai yhteisöön, jolla on jokin yhdistävä tekijä.¹ Näin myös esimerkiksi samassa korkeakoulussa, koulutusohjelmassa tai ryhmässä opiskelevat tai samaan opiskelijakuntaan kuuluvat opiskelijat muodostavat yhteisön.

Yhteisöllisyys hyödyttää kaikkia

Toimivassa, hyvässä yhteisössä yhteisöllisyys mahdollistaa myös moninaisuuden. Tällöin voidaan samanaikaisesti jakaa yhteinen tavoite tai muut yhteisön jäseniä yhdistävät tekijät, mutta yhteisö antaa jäsenilleen myös mahdollisuuden olla osa yhteisöä omana itsenään. Yhteisö toimii mahdollisista mielipide-eroista huolimatta.

Yhteisöllisyyden ei-toivottu vaikutus voi olla se, että yhteisö sulkee osan yhteisön piirissä olevista ihmisistä ulkopuolelle. Yhteisön määritelmään

1 Tietopaketti yhteisöllisyydestä ammatillisella toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa.

toki kuuluu jossain määrin ihmisryhmän rajoittuminen - muutenhan kyse ei olisi ryhmästä. Ei-toivottu vaikutus syntyy silloin, kun näennäisesti samaan yhteisöön, kuten samaan korkeakouluun tai opinnot aloittavaan ryhmään, kuuluvista osa ei koe yhteisöllisyyttä. Joukon rajausta kulkee siis joukon sisällä, ei sen ulkopuolella. Yhteisöllisyys voi myös luoda negatiivista vastakkainasettelua esimerkiksi eri koulutusohjelmien tai opiskelijajärjestöjen välillä. Yhteisössä voi myös esiintyä suoranaista syrjintää, tahallista joukosta ulos sulkemista tai kiusaamista.

Yhteisöllisyyden hyödyt ovat kiistattomia, myös opiskeluympäristöissä. Yhteisöllisyys on hyväksi sekä yksilölle että koko yhteisölle. Hyvinvoivassa yhteisössä on tilaa moniäänisyydelle ja se mahdollistaa jäsenten osallisuuden. Yhteisön moninaisuus edistää uusien ideoiden syntyä ja auttaa yhteisöä kehittymään. Moninaisuuden ja osallisuuden mahdollistavassa yhteisössä voidaan tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja se edistää myös yhteisön jäsenten ymmärrystä erilaisista taustoista ja toimintatavoista.

Yhteisöllisyydellä on todettu olevan psyykkistä ja fyysistäkin terveyttä edistäviä vaikutuksia: se tukee ja ylläpitää hyvää mielenterveyttä, parantaa stressinsietokykyä ja edesauttaa opiskeluyhteisöön ja opiskelualaan kiinnittymistä, mikä puolestaan vahvistaa opiskelijoiden opiskelukykyä ja opintojen suorittamista ajallaan.² Yhteisöllisyys on myös osa turvallisuutta: hyvinvoivassa yhteisössä jäsenet voivat luottaa toisiinsa.

Yhteisöllisyys ja erilaiset opiskelijaryhmät

AMK-opiskelijat ovat hyvin moninainen joukko, mikä vaikuttaa luonnollisesti myös opiskelijayhteisöihin. AMK-opiskelijoista merkittävä osa on yli 30-vuotiaita³, lähes neljännes heistä on perheellisiä⁴ ja yhtä suuri osuus kertoo kuuluvansa johonkin vähemmistöön (esimerkiksi etninen tausta, kieli, uskonto, vammaisuus).⁵

Kuten yllä todettu, hyvä yhteisö mahdollistaa myös erilaisista taustoista tulevien mukana olemisen. Tällöin yhteisössä nousee kysymykseksi se,

2 Sama kuin edellä.

3 OKM 2020.

4 OKM 2020.

5 AMK-opiskelijoiden arvot & asenteet.

kuinka yhteisö voi olla kaikille saavutettava ja vastata erilaisten jäsentensä tuen tarpeisiin. Toisaalta, kun pohdimme erilaisia opiskelijaryhmiä, ei tule myöskään yleistää liikaa: jokaisen perheellisen tai jokaisen vähemmistöön kuuluvan tarpeet eivät ole samanlaisia. Yhteisöllisyyttä pohdittaessa on hyvä ottaa huomioon se, miten erilaisista taustoista tulevien tai erilaisissa elämäntilanteissa olevien opiskelijoiden tarpeet poikkeavat toisistaan. Parhaaseen lopputulokseen päästään tietenkin osallistamalla erilaisia opiskelijaryhmiä edustavat opiskelijat yhteisöllisyyden kehittämiseen.

Yksi hyvän yhteisön ominaisuus on, että se mahdollistaa yhteisöön kuulumisen joustavasti ja sallivasti. Sen lisäksi, että yksilöt hyväksytään yhteisössä omana itsenään, hyvä yhteisö hyväksyy myös elämäntilanteiden vaihtelevuuden ja aikaisempien elämäkokemusten vaikutuksen nykyyhteen. Esimerkiksi perheellisellä, varttuneemmalla opiskelijalla voi olla vähemmän aikaa käytettävissään vapaa-ajan menoihin osallistumiseen. Aiemmissa työ- ja opiskelupaikoissaan rasismia kohdannut henkilö voi olla uudessa yhteisössään varautuneempi ja herkästi puolustuskannalla.

Kaikki eivät myöskään kaipaa ympärilleen aivan yhtä tiivistä yhteisöä: toinen kaipaa enemmän sosiaalista kanssakäymistä kuin joku toinen. Jollekin oma aika ja mahdollisuus palautumiseen ovat tärkeitä tekijöitä jaksamisen ylläpitämisessä. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei omaa aikaa kaipaava tah-toisi olla osa yhteisöä omalla tavallaan ja omilla voimavaroillaan.

Korkeakoulun yhteisöllisyyttä kehitettäessä tulisi siis kyetä huomioimaan erilaiset opiskelijaryhmät. Myös opiskelijakunnissa voidaan pohtia oman toiminnan saavutettavuutta ja sitä, kuinka voidaan mahdollistaa monenlaiset tavat olla osa yhteisöä.

Yksinäisyys satuttaa ja sairastuttaa

“Jäätävintä on kohdata yksinäinen ihminen, jonka kuolleisuus- ja itsemurhariski on kohonnut. Vielä sitäkin kylmäävämpää on nähdä ihmiskunnan julmimman rangaistuksen lopputulos. Ihminen, joka on jätetty vuorovaikutuksesta ulkopuolelle ja kohdeltu riittävän pitkään ikään kuin hän olisi näkymätön. Julmimpienkaan väkivallan tekijöiden ei tarvitse silloin nostaa kättään lyöntiin, sanoa yhtä ainutta pilkkasanaa tai jättää

kiinni teoistaan. Riittää, kun kääntää vain lopullisesti selkensä, oikeuttaa koko sosiaalisen piirin tekemään samoin ja jättää uhrin täysin yksin.”⁶

Näin kirjoittaa blogissaan psykiatrinen sairaanhoitaja Jan Holmberg. Holmbergin kirjoitus tiivistää yksinäisyyden ja ulos sulkemisen kipeimmät vaikutukset ja toisaalta sen, miten tärkeää ihmiselle on olla osa sosiaalista yhteisöään, olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Yksinäisyydestä voidaan erottaa kaksi erilaista ulottuvuutta: yksinäisyyden kokemus ja sosiaalinen eristyneisyys. Näistä ensimmäinen kuvaa yksilön omaa kokemusta, kun taas sosiaalista eristyneisyyttä voidaan tarkastella esimerkiksi sen mukaan, kuinka paljon ihmisellä on sosiaalista kanssakäymistä muiden kanssa.⁷

Yksinäisyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden vaikutuksista on paljon tutkimustietoa, joka osoittaa, että ne ovat todellisia terveysriskejä. Ihmiselle on luontaista kaivata sosiaalisia kontakteja ja merkityksellisyyden tunnetta, ja näiden ottaminen pois voi haavoittaa syvästi. Myös yhteisön näkökulmasta jäsenten pahoinvointi heikentää yhteisöllisyyttä ja yhteisön toimivuutta. Sosiaalinen eristäminen, sosiaalisten suhteiden vahingoittaminen ja ryhmän ulkopuolelle sulkeminen ovat myös kiusaamisen ja henkisen väkivallan muotoja, jotka rikkovat yhteisön turvallisuuden.

Tutkittaessa vastentahtoista yksinäisyyttä ja sosiaalista eristyneisyyttä on huomattu, että ne ovat riski sekä fyysiselle että psyykkiselle terveydelle. Erityisesti sosiaalinen eristyneisyys vaikuttaa olevan terveyden kannalta riski. Yksilöllisesti vaihtelevat taustatekijät, kuten ikä, sukupuoli ja terveydentila eivät näytä muuttavan tätä, vaan vaikutus on sama taustaan katsomatta.⁸

Korkeakouluopiskelijoiden osalta yksinäisyyden kokemusta ja opiskeluyhteisöön kuulumisen tunnetta on kartoitettu eri tutkimuksissa. Hieman tutkimuksesta riippuen noin 4-10 prosenttia opiskelijoista kertoo kokevansa yksinäisyyttä usein. 22 prosenttia opiskelijoista kokee, ettei kuulu mihinkään opiskeluun liittyvään yhteisöön (kuten luokka, opiskelijajärjes-

6 Holmberg 2019.

7 Saari 2016.

8 THL 2017.

tö).⁹ Lisäksi AMK-opiskelijoista 34 prosenttia kokee, ettei heillä ole kovin paljon ihmisiä, joihin he voisivat täysin luottaa.¹⁰ Yksinäisyyden kokemus on hieman yleisempää vähemmistöihin kuuluvilla verrattuna pääväestöön. Lisäksi vähemmistöihin kuuluvat kokevat enemmän syrjintää, häirintää ja kiusaamista.¹¹

Miksi yhteisöllisyys on tärkeää korkeakouluyhteisöissä?

Opiskelijoiden yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistäminen on tärkeää paitsi yksilön, myös opiskelijakunnan, opiskelijajärjestöjen ja koko korkeakoulun sekä opiskelun jälkeisen työelämän näkökulmasta. Hyvinvoiva opiskelija on motivoitunut edistämään opintojaan, valmistuu ajallaan ja siirtyy opinnoista työelämään hyvinvoivana. Lisäksi opiskelijat, jotka kokevat kuuluvansa yhteisöön, ovat todennäköisemmin yhteisössään aktiivisia jäseniä ja siten osaltaan myös pitävät yllä yhteisöllisyyttä osallistumalla esimerkiksi opiskelijakunnan toimintaan.

”Parhaimmillaan
toimiva yhteisö
tukee opiskelijoita
opintojen
etenemisessä ja
ehkäisee opintojen
hidastumista tai
keskeyttämistä.”

Yhteisöllisyys edistää opiskelijoiden sitoutumista opintoihinsa ja kiinnittymistä opiskeluyhteisöön. Parhaimmillaan toimiva yhteisö tukee opiskelijoita opintojen etenemisessä ja ehkäisee opintojen hidastumista tai keskeyttämistä. Yhteisöllisyydellä on myös yhteys masentuneisuuteen ja psyykkiseen oireiluun. Opiskelijat, jotka eivät juurikaan koe kuuluvansa opiskeluyhteisöön, kertovat muita useammin kokeneensa masentu-

neisuutta ja alakuloisuutta.¹² Korkeakouluopiskelijoiden psyykkisen oireilun taustalla olevia syitä tutkittaessa on ilmennyt, että yksinäisyys ja opin-

9 Esim. Kunttu, Pesonen & Saari 2016.

10 Villa 2016.

11 Savolainen 2018.

12 Tietopaketti yhteisöllisyydestä ammatillisella toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa.

tojen sujumattomuus ovat myös mielenterveysoireilun riskitekijöitä.¹³

Opiskelijakunnan näkökulmasta opiskelijoiden hyvinvointi on luonnollisesti tärkeä tavoite itsessään, mutta myös edunvalvonnan kannalta. Jo ammattikorkeakoululaki asettaa opiskelijakunnan tarkoitukseksi sen toimimisen opiskelijoidensa yhdyssiteenä.¹⁴ Rakentaessaan omalta osaltaan yhteisöllisyyttä ammattikorkeakoulussaan opiskelijakunta paitsi toteuttaa tätä tehtävää, myös näyttää korvaamattomuutensa opiskelijoiden kannalta. Hyvä yhteisöllisyys voi vahvistaa opiskelijoiden sitoutumista korkeakouluunsa ja opintoihinsa, kuten myös opiskelijakuntaan ja -toimintaan. Yhteisö, joka hyväksyy opiskelijat omana itsenään, vahvistaa itse itseään ja tekee helpoksi erilaisten ihmisten osallistumisen toimintaan.

Lähteet

AMK-opiskelijoiden arvot & asenteet. Äänestämään vai ei? Katsauksia AMK-opiskelijoiden yhteiskunnallisiin arvoihin ja asenteisiin, koulutukseen, asumiseen, häirintään ja opiskelijakuntatoimintaan. Saatavilla: https://samok.fi/wp-content/uploads/2019/03/arvotasenteet_a4_netti.pdf, viitattu 3.11.2020.

Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:25. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162449/OKM_2020_25.pdf?sequence=4&isAllowed=y, viitattu 3.11.2020

Kunttu, Kristina, Pesonen, Tommi ja Saari, Juhani: Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. Saatavilla: https://www.yths.fi/app/uploads/2020/01/KOTT_2016-1.pdf, viitattu 4.11.2020

Villa, Tiia (toim.): Opiskelijabarometri 2014. Koulutuksen ja opiskelun tutkimussäätiö OTUS, 55/2016. Saatavilla: <https://www.otus.fi/julkaisu/opiskelijabarometri-2014/>, viitattu 4.11.2020.

¹³ Saari & Villa 2016.

¹⁴ Ammattikorkeakoululaki.

Holmberg, Jan: Yksinäisyys tappaa yhä yltäkyläisyyden maassa. Tehylehti.fi 19.10.2019. Saatavilla: <https://www.tehylehti.fi/fi/blogit/mainio/yksinaisyys-tappaa-yha-yltakyllaisyyden-maassa>, viitattu 3.11.2020

Savolainen, Minna: Opiskelijakin voi olla syrjässä. 9.1.2018. Saatavilla: <https://www.nyyti.fi/blogi/opiskelijakin-voi-olla-syrjassa/>, viitattu 4.11.2020.

Sosiaalinen eristyneisyys on terveydelle yksinäisyyden tunnetta vaarallisempaa. 10.5.2017. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/-/sosiaalinen-eristyneisyys-on-terveydelle-yksinaisyyden-tunnetta-vaarallisempaa>, viitattu 4.11.2020.

Saari, Juho (toim.): Yksinäisten Suomi. Gaudeamus 2016.

Reinikainen, Rasmus: Tietopaketti yhteisöllisyydestä ammatillisella toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa. Voimaa opiskeluun -hankkeen tietopaketti. Saatavilla: https://voimaaopiskeluun.diak.fi/wp-content/uploads/sites/7/2019/10/Diak_Voimaa_opiskeluun_Tietopaketti_yhteisollisyydesta_15s_A4_final.pdf, viitattu 4.11.2020.

Ammattikorkeakoululaki. Saatavilla: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>, viitattu 4.11.2020.

HANNELE KIRVESKOSKI

hyvinvointipolitiikan asiantuntija
Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry

Hannele Kirveskoski työskentelee SAMOKin hyvinvointipolitiikan asiantuntijana edistään AMK-opiskelijoiden yhdenvertaisuutta. Hänellä on usean vuoden työkokemus opiskelijajärjestöistä ja yhteisöllisyyden edistämisestä.

6

AMMATTIKORKEAKOULU KUULUU KAIKILLE - AMMATTIKORKEAKOULUYHTEISÖ OSALLISUUTTA JA YHTEISÖLLISYYTTÄ KEHITTÄMÄSSÄ

Ammattikorkeakoululain (3 §) mukaan ammattikorkeakouluyhteisöllä tarkoitetaan yhteisöä, johon kuuluvat ammattikorkeakoulun opettajat, muu henkilöstö ja tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Yhä useammin haluaisin määrittää ammattikorkeakouluyhteisön vielä laajemmin. Jatkuvan oppimisen vahvistumisen ja opiskelijavalintojen monimuotoistuksessa ammattikorkeakouluyhteisössä on yhä enemmän oppijoita, joilla on tutkinto-opiskelijoiden tapaan kiinteä side ja yhteys korkeakouluun, ovat he sitten polkuopiskelijoita tavoittelemassa tutkinnon suorittamismahdollisuutta tai suorittamassa laajempaa opintokokonaisuutta avoimessa ammattikorkeakoulussa ja kehittämässä ammatillista osaamistaan työelämän kehittyviin vaateisiin.

Yhteisön jäsenyys luo itsessään osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä on meille ihmisille tärkeää. Aina sen kokeminen ei kuitenkaan ole helppoa suuressa yhteisössä, jollainen korkeakoulu usein on. Toki ammattikorkeakoulutkin ovat erilaisia, eivätkä vain kokonsa puolesta. Korkeakoulujen kampusverkosto varioi merkittävästi yhdestä kampuksesta lukuisiin kampuksiin, jolloin myös korkeakouluidentiteetti on erilainen.

Vaikka opiskellaan korkeakoulussa ja valmistutaan korkeakouluyhteisöä, saattaa se läheisin yhteisö kuitenkin olla ensisijainen kampusyhteisö ja oma koulutusohjelma. Yhteisöllisyyden eteen on siten työskenneltävä yhdessä tavoitteellisesti kaikilla tasoilla.

Kun ammattikorkeakoulujen koulutuksen monimuotoisuus on lisääntynyt, se myös haastaa yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksen. Korkeakouluopiskelijat, jotka opiskelevat monimuototeutuksissa, kokoontuvat kampuksille pääosin iltaisin ja viikonloppuisin, jolloin vuorovaikutus koko korkeakouluyhteisön kanssa voi jäädä vähäiseksi. Toisaalta toki aikuisopiskelijoiden odotuksetkin yhteisöllisyydelle ovat usein erilaisia kuin opiskelijoiden, jotka opiskelevat päiväohjelmissa ja ovat usein opinnot aloittaessaan muuttaneet uuteen kaupunkiin tai peräti uuteen maakuntaan tai maahan. Silloin tutustuminen uusiin ihmisiin ja siteen rakentuminen uuteen korkeakouluyhteisöön on erityisen tärkeää, jotta kukaan ei jää yksin.

Viime vuosina ammattikorkeakouluissa on käynnistynyt yhä enemmän digitaalisia tutkintoon johtavia koulutuksia, joissa korkeakouluopiskelijat opiskelevat tutkintonsa kokonaan verkossa. Tämä tuo yhteisöllisyyteen aivan uuden ulottuvuuden, jota ei ole mahdollista ratkoa keinoilla, joihin korkeakouluyhteisöissä on luotettu vuosikymmenien ellei vuosisatojen ajan. Tämän eteen on tehtävä merkittävästi työtä korkeakouluyhteisöissä, jotta yhteisöllisyys rakentuu ja se voimavarana säilytetään digitaalisesta murroksesta huolimatta. Teknologia tarjoaa uusia mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, mutta ne on osattava korkeakouluyhteisössä hyödyntää riittävän tehokkaasti. Se edellyttää tekniikan hankkimisen lisäksi tahtoa uudistaa toimintamalleja ja kehittää kaikkien osaamista.

Korkeakouluyhteisön toimintaympäristö on muuttunut digitalisaation myötä oleellisesti ja pysyvästi. Vaikka korkeakoulujen jatkuvuuden hallinnassa oli varauduttu pandemioihin, yllätti Covid-19 –pandemia seurauksillaan korkeakoulut kansainvälisesti. Nopeasti kampukset jouduttiin maaliskuussa 2020 Suomessa sulkemaan ja kokonaiset korkeakouluyhteisöt siirtyivät etäopiskeluun ja –työhön. Korkeakoulujen digitaalinen kyvykkyys haastettiin yllättäen ja rajusti. Vaikka operaatio onnistui sangen hienosti, teknologista haastetta suurempi lienee kohdattu osallisuuden kokemuksen heikkeneminen ja yhteisöllisyyden kaipuu. Vaikka osin on sittemmin pystytty korkeakouluissa palaamaan kampuksille, koettelee Covid-19 –pandemia kovasti edelleen korkeakouluyhteisöä. Syystä ol-

laan huolissaan toisistaan ja siitä, että kukaan ei jäisi yksin ja irtaantuisi huolineen yhteisöstä, jolloin niiden käsitteleminen voi muodostua liian vaikeaksi. Korkeakoulu kuuluu kaikille ja kenenkään ei saisi jäädä yksin. Voi vain toivoa, että korkeakouluissa voitaisiin palata mahdollisimman nopeasti siihen arkeen, jota niissä on pitkäjänteisesti kehitetty ja jossa korkeakouluyhteisö parhaiten nykymuotoisena toimii.

Ammattikorkeakoulu kuuluu kaikille ja niin kuuluu myös sen päätöksenteko, jossa toteutuu korkeakouludemokratia. Korkeakouludemokratia mahdollistaa kaikille myös osallistumisen asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Se, miten korkeakouludemokratiaa toteutetaan eri korkeakouluissa, kuuluu vahvasti korkeakoulun autonomiaan, vaikka osin sitä sääntelee toki myös ammattikorkeakoululaki, sillä siinä määritetään mm. hallituksen kokoonpanosta (17 §) seuraavasti:

"Hallituksessa on kaksi jäsentä ammattikorkeakouluyhteisöstä, joista toinen kuuluu henkilöstöön ja toinen opiskelijoihin. Henkilöstöstä valittava hallituksen jäsen valitaan vaaleilla. Henkilöstöön kuuluvan hallituksen jäsenen valinnasta määrätään tarkemmin johtosäännössä ja opiskelijoihin kuuluvan hallituksen jäsenen valinnasta määrätään tarkemmin opiskelijakunnan säännöissä."

Johtosäännössä ammattikorkeakoulu tyypillisesti kuvaa sen, miten korkeakoulun opiskelijat ja henkilöstö sekä muut sidosryhmät osallistuvat korkeakoulun päätöksentekoon eli miten korkeakoulu toteuttaa korkeakouludemokratiaa käytännössä. Useissa korkeakouluissa niin henkilöstö kuin opiskelijat osallistuvat erittäin laajasti niin korkeakoulutoiminnan kehittämiseen kuin myös päätöksentekoon. Silloin miltei kaikissa kehittämisryhmissä ovat opiskelijat mukana ja keskikokoisessakin ammattikorkeakoulussa voi kehittämisryhmiin osallistua vuosittain yli 50 opiskelijaa. Tärkeää on, että nämä opiskelijat edustavat tasa-arvoisesti erilaisia opiskelijaryhmiä. Yksi ilmentymä vahvasta korkeakouludemokratiasta on mm. se, että korkeakoulun johtoryhmän kokoonpanoon kuuluvat ylimmän johdon edustajien lisäksi myös opiskelijakunnan hallituksen puheenjohtaja tai muu opiskelijaedustaja sekä opettajien että muun henkilöstön edustajat. Korkeakouludemokratia ei pelkästään toteuta osallisuutta vaan se myös vahvistaa luottamusta korkeakouluyhteisöön lisäten myös yhteisöllisyyttä.

Yhteisöllisyys ei synny yksin vaan yhdessä ja se ei synny puhumalla vaan tekemällä niin kuin osallisuuden kokemuskina. Siksi korkeakouludemokratia on yhteisöllisyyden edellytys korkeakouluyhteisössä ja äärimmäisen tärkeä yhteistyö- ja kehittämiskumppani ammattikorkeakoululle sen toteuttamisessa on opiskelijakunta. Parhaimmillaan korkeakoulun ja opiskelijakunnan dialogi on jatkuvaa kaikilla organisaatiotasoilla. Paraskin vuorovaikutus ja yhteistyö tarvitsevat rakenteet, jotta se voi olla riittävän systemaattista ja toimintaa pitkäjänteisesti kehittävää. Koska kaikki korkeakouluopiskelijat eivät voi kaikissa elämäntilanteissaan osallistua aktiivisesti korkeakoulunsa kehittämiseen, on opiskelijakunnan rooli orkestroijana keskeinen, jotta korkeakoulu löytää tasa-arvoisesti erilaisia opiskelijoita tuomaan kehittämiseen riittävän erilaisia näkökulmia. Kaiken kaikkiaan opiskelijakunta on tärkeä korkeakoulun opiskelijoiden kokoajana ja edunvalvojana, joka vahvistaa koko korkeakoulun opiskelijoiden korkeakouluidentiteettiä ja tukee korkeakoulua kehittymään entistäkin opiskelijakeskeisemmäksi.

Toivon, että 2020-luvulla jo kaikista tuntuu kovin vieraalta ajatus korkeakoulusta ilman korkeakouludemokratiaa, johon kuuluvat niin avoimuus, mielipiteiden esittämisen mahdollisuus, osallisuuden kokemus, laajapohjainen osallistuminen ja läpinäkyvä päätöksenteko. Olen luottavainen sen suhteen, että ammattikorkeakoulut pystyvät lisäämään kaikkien osalli-

suutta korkeakouluyhteisössä. Alkanut uusi vuosikymmen tulee olemaan yhteiskehittämisen valtakautta, mikä osaltaan edistää kaikkien osallisuutta, kun yhteiskehittämisen menetelmät kuten palvelumuotoilun käyttö vakiintuvat osaksi korkeakoulujen kehittämistyön arkea. Silloin ei vain ammattikorkeakoulu kuulu kaikille vaan myös sen kehittäminen kuuluu kaikille ja siihen avautuu mahdollisuus mm. palvelumuotoilun avulla.

FT JOUNI KOSKI

rehtori, toimitusjohtaja
Laurea-ammattikorkeakoulu

FT Jouni Koski on uusimaalaisen Laurea-ammattikorkeakoulun toimitusjohtaja ja rehtori, joka on tällä hetkellä Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene Ry:n hallituksen ensimmäinen varapuheenjohtaja ja koulutusvaliokunnan puheenjohtaja. Koski on työskennellyt ammattikorkeakouluissa erilaisissa tehtävissä vuodesta 1996 lähtien ja rehtorina vuodesta 2014 alkaen.

SUOSITELTAVAT TOIMENPITEET JA MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN

Projekti käynnistettiin kohderyhmäanalyysillä ja taustaselvityksellä

Jatkuvan oppimisen ja kansainvälistymisen luomat haasteet yhteisöllisyydelle ammattikorkeakouluissa -projekti aloitettiin kohderyhmäanalyysillä, jota on käsitelty aiemmin tässä artikkelikokoelmassa. Analyysin avulla tunnistettiin ammattikorkeakoulussa epätyypillisiä ja korkeakouluyhteisön ulkolaidalle jääneitä opiskelijaryhmiä. Kuten todettua, monimuoto- tai aikuisopintoina opintojaan suoritti 8 prosenttia opiskelijoista, ja 2 prosenttia suoritti ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Oman kokemuksensa mukaan erilaisiin vähemmistöihin ilmoitti kuuluvansa 4 prosentista 9 prosenttiin opiskelijoista. Yleisintä oli kuuluminen vähemmistöön seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella. Toiseksi yleisintä oli uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus, jonka mainitsi 7 prosenttia vastaajista, ja lähes yhtä moni mainitsi kuuluvansa ulkonäkönsä perusteella vähemmistöön, jota määritteli muun muassa ihonväri ja pukeutuminen. Etnisen taustan, vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden vuoksi vähemmistöön kuuluvia oli vastausten perusteella 4 prosenttia, kun taas 6 prosentilla vastaajista oli lisäksi jokin muu määrittelemätön syy, jonka perusteella he kokivat kuuluvansa vähemmistöön. Näiden ryhmien keskenään erilaisia tarpeita ammattikorkeakouluyhteisöä kohtaan selvitettiin

pääasiassa opiskelijakuntatoiminnan sekä häirinnän ja epäasiallisen kohtelun kautta.

Kohderyhmäanalyysin lisäksi tehtiin taustaselvitys, jossa kartoitettiin ammattikorkeakoulujen ja opiskelijakuntien tapoja sitouttaa opiskelijoita osaksi korkeakouluyhteisöä. Samalla tutustuttiin siihen, miten opiskelijoille tarjotaan tukipalveluita. Selvitys toteutettiin pääasiassa opiskelijakunnille lähetettynä kyselynä. Lisäksi opiskelijakuntiin tehdyissä kummitapaamisissa (korona-aikana käytettiin myös etätoteutusta) käytiin läpi SAMOKin Arvot ja asenteet -tutkimuksen vastauksia opiskelijoiden käsityksistä kunkin opiskelijakunnan toiminnasta. Lisäksi tapaamisissa heijasteltiin taustaselvityksen tuloksia Arvot- ja asenteet tutkimuksen opiskelijakuntakohtaisiin vastauksiin ja pyrittiin saamaan syvempää tietoa tilanteista.

Kaikki opiskelijakunnat tunnistivat epätyypillisiksi opiskelijaryhmiksi erilaiset kansainväliset opiskelijat sekä monimuoto-opiskelijat. Useimmat tunnistivat myös perheelliset ja työssäkäyvät sekä polku- ja verkko-opiskelijat. Harvemmat tunnistivat ”iäkkäitä” opiskelijoita, yksinhuoltajia, erilaisia uskonnollisia tai etnisiä vähemmistöjä tms. Myöskään oppimisvaikeuksia tai erilaisia fyysisiä rajoitteita ei osattu juurikaan mainita. Yllättäen myöskään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ei juuri osattu tunnistaa.

Uusien opiskelijoiden sitouttaminen korkeakouluyhteisöön tapahtuu opiskelijakunnissa pitkälti tutoroinnin, tapahtumien ja tiedotuksen kautta. Tapahtumia järjestetään myös kohdennetusti eri opiskelijaryhmille. Tutor-toimintaa oli suunnitelmassa kehittää myös verkossa tapahtuvaksi. Myös palvelulupaus jäsenistölle mainittiin vastauksissa. Ammattikorkeakoulujen osalta sitouttaminen perustuu vahvasti tutor-toimintaan ja orientaatiotapahtumiin opintojen alkuvaiheessa. Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että osa ammattikorkeakouluista antaa nämä pitkälti opiskelijakunnan tehtäväksi, ja osa taas on vahvasti itse mukana vähintäänkin tukemassa toimintaa. Pääsääntöisesti opiskelijakunnilla on pyrkimys huomioida opiskelijaryhmien erityispiirteitä suunnitellessaan uusien opiskelijoiden sitouttamista. Rajoittava tekijä ilmeisesti usein on vain ryhmien tunnistaminen. Osa ilmoittaa resurssipulan rajoitteeksi. Yksi opiskelijakunta ilmoittaa, etteivät juuri kiinnitä asiaan huomiota. Yhdelläkään vastanneista opiskelijakunnista ei ollut varsinaista päivittyvää, dokumentoitua sitouttamissuunnitelmaa. Osa kokisi sellaisen tarpeelliseksi, osa taas ei. Osalla on vastaavat tiedot muissa dokumenteissa. Kysyttäessä sitout-

tamisen haasteista tai ongelmatilanteista osa opiskelijakunnista ei ollut tietoinen haasteista, osa taas oli hyvinkin perehtynyt asiaan. Vastaukset toivat hyvin esiin eroja opiskelijakuntien välillä.

Opiskelijakunnilta kysyttiin, millaisia tukipalveluita näiden korkeakoulussa on opiskelijoille, ja mikä on niiden saavutettavuus mm. sijainnin ja ajan suhteen. Pääosa vastaajista ilmoitti, että tukipalveluja on hyvin ja kattavasti saatavilla. Osa ilmoitti varsin suppeat tukipalvelut, yhden opiskelijakunnan näkemys oli, ettei tukipalveluja ole juuri saatavilla ja yhden opiskelijakunnan mukaan tukipalvelut ovat ruuhkautuneita. Osa vastaajista koki, että heillä on puutteellinen käsitys eri opiskelijaryhmien tarpeista. Osalla oli ainakin suuntaa antavia käsityksiä, osa tiesi tarkemminkin. Lisäksi opiskelijakunnilta kysyttiin, millä tavoilla korkeakoulussa (mukaan lukien opiskelijakunnan oma toiminta) lisätään opiskelijoiden osallisuutta ja kansainvälisten opiskelijoiden integroitumista. Vastausten perusteella osallisuuteen ja integroitumiseen panostetaan hyvin vaihtelevasti. Osassa ammattikorkeakouluja asiaan on selkeästi panostettu, osassa haasteita tai kehittämistä on ilmeisen paljonkin.

Työseminaareista opiskelijoiden tyytyväisyysmittaukseen

Projektiin kuuluivat oleellisesti työseminaarit, joissa kehitettiin uusia toimintatapoja valittujen opiskelijaryhmien tarpeiden tunnistamiseksi sekä näihin vastaamiseksi ammattikorkeakouluyhteisössä. Työseminaareja on käsitelty aikaisemmin tässä artikkelikokoelmassa. Kaikkiaan järjestettiin kolme työseminaaria, joiden kohderyhmänä olivat ammattikorkeakoulujen ja opiskelijakuntien edustajat. Keskeistä oli lisätä ammattikorkeakoulun eri toimijaryhmien tietoa erityisesti niistä opiskelijaryhmistä, jotka kaipaavat eniten yhteisöllisyyden parantamista ja tukipalveluita. Samalla pyrittiin etsimään keinoja kehittää eri palveluiden saavutettavuutta. Työseminaarien lisäksi opiskelijakuntien henkilöstöä koulutettiin projektin puitteissa SAMOKin henkilöstöpäivien yhteydessä.

Projektin lopussa toteutettiin kohdennettu haastattelututkimus ammattikorkeakoulujen aliedustetuille opiskelijaryhmille. Tässä hyödynnettiin työseminaareissa saatuja tuloksia ja ajatuksia. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö OTUS:n toteuttamassa opiskelijoiden tyytyväisyysmittauksessa tutkija Virve Murto toteutti 10 opiskelijoiden teemahaastat-

telua loka-marraskuussa 2020. Haastattelujen tarkoituksena oli tuoda opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä kuuluville erityisesti kohderyhmäanalyysissä esiin nousseista teemoista: opiskelijatoiminnasta sekä häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta. Raportissa on kerrottu tarkemmin haastattelujen käytännön toteutuksesta sekä nostettu esille keskeisimpiä tuloksia erityisesti opiskelijatoimintaan ja ammattikorkeakoulujen avoimeen, erilaisuutta sallivaan ilmapiiriin liittyen. Raportti on luettavissa kokonaisuudessaan täältä. Seuraavassa tiivistelmä raportin tuloksista.

Haastattelujen pyrkimyksenä oli tavoittaa erityisesti opiskelijoita, joiden voitiin ajatella edustavan jollain tavalla epätyypillisiä opiskelijoita tai muuten helpommin opiskelijatoiminnasta syrjään jääviä opiskelijoita. Tällaisiksi epätyypillisiksi opiskelijaryhmiksi oli hankkeessa tunnistettu muun muassa monimuotoisesti opiskelevat tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat, perheelliset opiskelijat, muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat opiskelijat ja he, jotka kokivat itse kuuluvansa vähemmistöön esimerkiksi ulkonäkönsä, vamman tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Tavoitteena oli saada mukaan erilaisia ammattikorkeakouluopiskelijoita monenlaisista taustoista, jotta opiskelijoiden ääntä saataisiin tuotua moniäänisenä esille. Haastattelut olivat teemahaastatteluja, joissa keskeisinä teemoina olivat opiskelijan oma elämäntilanne, opiskelijatoiminta, häirintä ja epäasiallinen kohtelu ammattikorkeakoulu-yhteisössä sekä kaikille avoin ja turvallinen ammattikorkeakouluympäristö.

Haastatellut kymmenen ammattikorkeakouluopiskelijaa olivat hyvin eri-ikäisiä: vanhimmat olivat jo yli viidenkymmenen ja nuorimmat taas reilu parikymppisiä. He myös opiskelivat useammassa eri ammattikorkeakoulussa ja erosivat toisistaan niin opintojen vaiheen, muodon kuin taustansakin osalta. Kaikkiaan kuusi haastatelluista suoritti opintojaan päiväopintoina, ja heistä kukaan ei ollut ensimmäisen vuoden opiskelija. Kolme oli toisen vuoden opiskelijoita, yksi kolmannen vuoden opiskelija ja kahdella opinnot olivat aivan loppusuoralla haastattelujen aikana. Kolme heistä toi haastattelussa esiin lapsensa. Yhdellä lapset olivat jo selvästi vanhempia, ja hänelle oli iän myötä ehtinyt karttua aiempia opintoja ja työkokemusta toisia enemmän. Kahdella opiskelijoista oli maahanmuuttajataustaa, ja yksi opiskelijoista oli päässyt tutkinto-opiskelijaksi opiskeltuaan alaa ensin riittävän määrän avoimessa ammattikorkeakoulussa. Töissä opintojen ohessa kävi kokoaikaisesti yksi ja muutama työskenteli

osa-aikaisesti. Kaksi opiskelijoista suoritti monimuotoisesti opintojaan ja heistä molemmat olivat vastikään opintonsa aloittaneita. Toinen heistä oli päässyt opintoihinsa suoritettuaan riittävästi opintoja avoimessa ammatikorkeakoulussa ja toinen perinteisesti pääsykokeella. Molemmat olivat yli 30-vuotiaita, perheellisiä ja työskentelivät opintojen ohessa. Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suoritti kaksi haastatelluista.

Haastatellut opiskelijat kuvasivat pääasiassa olevansa passiivisia opiskelijatoiminnan osalta. Muutamat haastateltavista olivat aktiivisia, ja he olivat kaikki nuorempia. Erityisesti vanhemmilla opiskelijoilla korostui ajan puute, ja toisaalta kynns lähteä huomattavasti nuorempien kanssa tilaisuuksiin tai toimintaan ajateltiin olevan monella suuri. Heillä ei ollut ylipäättään samanlaista tarvetta sosiaalisten suhteiden luomiselle kuin nuorempana aiemmissa opinnoissa. Perheelliset kokivat tilanteensa hyvin erilaiseksi kuin lapsettomat opiskelijat.

Vanhempien opiskelijoiden lisäksi myös nuoremmat toivat esille sitä, että olisi tärkeää tarjota ohjelmaa ilman alkoholia: kaikki eivät halua käyttää alkoholia, ja silloin jää helpommin ulkopuolelle. Esiin tuotiin myös se, että helpoiten ulkopuolelle jäävät juuri maahanmuuttajataustaiset ja ne, joilla on selkeä uskonnollinen vakaumus. Kuitenkin ensimmäisenä opiskeluvuotena luodaan pohja opiskelulle, ja siksi olisi tärkeää, että etenkin fuksin kaikkien on mahdollista osallistua tapahtumiin. Eräs haastateltavista muistutti myös esteettömyyden tärkeydestä.

Useat haastateltavat ilmoittivat kuuluvansa opiskelijakuntaan vain opiskelijakortin takia tai kannatuksen vuoksi. Sinällään kuitenkin opiskelijakunnista oli suurimmalla osalla aivan hyvä käsitys: toiminnasta tiedettiin ja infoa oli saatu, vaikkei toiminta ollutkaan itseä kiinnostavaa. Esim. yksi haastateltavista kertoi, ettei ollut äänestänyt edustajistovaaleissa, koska niiden ei koettu vaikuttavan omaan elämään, eikä ollut selkeää ajatusta, että joku toinen ehdokas olisi toista parempi ajamaan asioita. Eräs opiskelijatoiminnassa enemmän mukana ollut toi esiin, ettei nykyisillä taloudellisilla resursseilla ole enää mahdollista ylläpitää toimintaa. Opiskelijakuntien erilaiset resurssit ilmenivätkin haastattelujen puheesta, sillä kokemukset vaihtelivat. Samoin sen suhteen oli eroja, kuinka hyvin oli huomioitu monimuoto-opiskelijoita ja YAMK-opiskelijoita.

Opiskelijoiden edunvalvonnassa tärkeäksi nähtiin erityisesti opiskelumenetelmien kehittäminen ja opiskelijoiden äänen ajaminen hallinnossa. Useampi haastateltava toi esille läsnäolopakon, joka aikana, jolloin on mahdollista hyödyntää monipuolisesti etäopiskelumahdollisuuksia, tuntui todella typerältä. Sen myös koettiin kuormittavan etenkin monimuoto-opinnoissa. Tärkeäksi nähtiin myös se, että opettajien osaamista saataisiin parannettua. Lähes kaikki toivat haastatteluissa esille, että opetuksen laatu on joidenkin opettajien kohdalla suorastaan ala-arvoista, ja tärkeää olisi tuoda esimerkkejä nykypäivän työelämästä eikä esim. 15 vuoden takaa. Opettajien osaaminen myös uusien opetusmenetelmien kohdalla vaihteli runsaasti.

Opiskelijaryhmien heterogeenisyys oli yksi tekijä, joka vaikutti siihen, etteivät haastateltavat niinkään nostaneet itseään esille erilaisina opiskelijoina. Joidenkin asioiden suhteen he saattoivat kokea olevansa erilaisia, esimerkiksi avoimen väylän kautta sisään päässeenä ei voinut suorittaa kaikkia opintoja, mitä kuvattiin hölmöksi eikä niinkään syrjiväksi. Perheelisenä taas saattoi erottua sillä, että lapsi oli mukana opinnoissa, mutta siihen kaikki suhtautuivat myönteisesti. Ainoastaan hankaluuksia tuotti joidenkin opettajien asenne, ettei lapsen sairastelujen takia esimerkiksi voinut olla poissa läsnäoloa vaatineelta tunnilta. Suurin osa opettajista oli haastateltavan kokemuksen mukaan kuitenkin joustavia.

Haastatteluissa ilmeni hyvin se, ettei kaikilla aikuisopiskelijoilla, kuten ei opiskelijoilla ylipäänsä, ole mahdollista taloudellisesti olla tekemättä opintojen aikana töitä. Useampi hieman vanhempana opintonsa aloittaneista toi esille, ettei asuntolainan, perheen ym. syiden takia voisi lopettaa työntekoa, ja siksi he olivat valinneet monimuoto-opinnot. Päiväopintoina opintoja vanhempina suorittavat kertoivat sen olevan mahdollista säästöjen ja aikuiskoulutusrahan myötä. Myös tukiverkostot olivat tärkeitä, ja nuorena äidiksi tullut ja yksinhuoltajana opiskelua suorittanut tuumi, että ilman hyviä olemassa olevia tukiverkostoja tilanne olisi ollut huomattavasti haasteellisempi.

Opintojen ja työn yhdistämisessä nousivat niin vanhemmilla kuin nuoremmillakin esiin kuormittavuus, yhdistämisen stressaavuus ja oman motivaation tärkeys. Eräs haastatelluista kertoi vähentäneensä työntekoa, koska aika alkoi käydä vähiin. Toinen taas tuumasi, että monimuotona opiskelu oli niin haastavaa, ettei muun kuin osittaisen työn tekeminen

ollut mahdollista. Hän nosti hattua opiskelutovereilleen, jotka yhdistivät opinnot, kokopäivätyön ja perheen. Monen palasen yhteen sovittamisen raskaus näkyi myös siinä, että pari haastateltavista kertoi hakeutuneensa siksi päiväopintoihin, että voisi suorittaa nykyisiä opintoja helpommin. Heillä oli kokemusta aiemmin opiskelemista iltaisin työpäivän jälkeen eikä sitä enää haluttu. Toisaalta perheellisellä opiskelijalla opintojen tekeminen saattoi silti jatkua iltaisin lasten mentyä nukkumaan.

Maahanmuuttajien opintomahdollisuuksien suurimmiksi esteiksi nähtiin kielitaito, koska opiskelut ja pääsykoe vaativat korkean tason suomen kielen osaamista. Myös opinto-ohjauksessa oli ongelmia, ja maahanmuuttajataustainen opiskelija kertoi, kuinka häntäkin oltiin ohjaamassa ammatillisiin opintoihin. Myös toisilla haastatelluilla oli kokemusta vierestä seuraajina siitä, kuinka ohjaus ja opiskelijan toiveet eivät ole kohdanneet.

Mitä asioille sitten tulisi tehdä?

Selvityksissä epätyypillisten opiskelijaryhmien opiskelijatoimintaan liittyvistä vastauksista on käynyt ilmi opiskelijoiden erilaiset odotukset ja toiveet sekä opiskelijakuntien erilaiset merkitykset opinnoissa. Kehitettäessä opiskelijatoimintaa onkin erityisen tärkeää pyrkiä monipuoliseen tarjontaan, jotta jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuuksia löytää kiinnostavia vaihtoehtoja. Myös opiskelijakuntien roolia ammattikorkeakoulussa olisi hyvä tuoda näkyvämmäksi, jotta kiinnostus jäsenyydestä ja äänestysaktiivisuus edustajistovaleissa nousisi. Näin tekemällä opiskelijakuntiin voitaisiin löytää toimijoita laajemmin erilaisista opiskelijaryhmistä.

Opiskelijakunnan jäsenyyden konkreettisista hyödyistä tietämättömyys on yleisin syy opiskelijakuntaan kuulumattomuudelle. Opiskelijakunnan jä-

”Kehitettäessä opiskelijatoimintaa onkin erityisen tärkeää pyrkiä monipuoliseen tarjontaan, jotta jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuuksia löytää kiinnostavia vaihtoehtoja.”

senmaksun hinnan takia jäseneksi liittymättömiä on vain vähän, syyt ovat pääasiassa muualla. Mitä enemmän tietoa opiskelijakunnan toiminnasta on, sitä positiivisempi kuva siitä opiskelijoilla muodostuu: opiskelijakunta nähdään useimmiten toiminnaltaan aktiivisena kun opiskelijakunta tiedottaa toiminnastaan riittävästi. Useimmat näistä vastaajista olivat selvityksissä myös sitä mieltä, että opiskelijakunta tekee tärkeää työtä opintojen kehittämisessä, ja että se tarjoaa hyviä jäsenetuja ja -palveluita. Opiskelijakuntien toiminta on tuntemattominta vanhemmille, eli yli 26-vuotiaille opiskelijoille. Päiväopiskelijat olivat paremmin perillä opiskelijakunnan tehtävistä kuin monimuoto-opiskelijat tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat. Vähemmistöön ulkonaan perusteella kuuluvat sekä jonkun muun syyn perusteella vähemmistöön kuuluneet tunsivat myös opiskelijakunnan toimintaa vähemmän kuin enemmistöön itsensä sijoittavat opiskelijat.

- Aktiivinen tiedottaminen opiskelijakunnan toiminnasta kaikki opiskelijaryhmät huomioiden

Koska juhliminen tai muut vastaavat tilaisuudet eivät ole kaikkien intressissä, voisi etenkin aikuisopiskelijoille korostaa opiskelijakunnan tekemää edunvalvontaa. Tällöin opiskelijakunnan mainostamisen ei tulisi olla sitä, että tullaan puhumaan esim. YAMK-opiskelijoille fuksien haalaribileistä, vaan voitaisiin kertoa edunvalvonnan merkityksestä. Myös jäseneduista kertominen ja tutorointi voisivat olla vanhemmille opiskelijoille toimiva markkinointitapa.

- Oikea lähestymistapa ja edunvalvonnan esiintuomiseen panostaminen

Opiskelijatoimintaan liittyvistä vastauksista ylipäätään kävivät ilmi opiskelijoiden erilaiset odotukset ja toiveet sekä opiskelijakuntien erilaiset merkitykset opinnoissa. Etenkin ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen monet alkavat kaivata muuta toimintaa kuin juhlia. Kehitettäessä opiskelijatoimintaa onkin erityisen tärkeää pyrkiä monipuoliseen tarjontaan, jotta jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuuksia löytää kiinnostavia vaihtoehtoja.

- Matalan kynnyksen tapahtumia
- Tapahtumia myös ilman alkoholia, erityisesti fuksivuonna ja huomioiden esteettömyys
- Erilaisia työelämä-, ura- ja rekrytapahtumia

- Kulttuuritapahtumia
- Liikuntatapahtumia
- Koulutuksia
- Vähemmistölle suunnattuja tapahtumia nykyistä enemmän

Koska uusien opiskelijoiden sitouttaminen korkeakouluyhteisöön tapahtuu pitkälti tutoroinnin avulla, tulee siihen panostaa. Opiskelijakunnan ja ammattikorkeakoulun yhteinen sitouttamissuunnitelma, jossa huomioidaan kaikki opiskelijaryhmät, auttaa tämän tavoitteen kokonaisvaltaisessa toteuttamisessa. Esimerkiksi monella vanhemmalla opiskelijalla opinnoista voi olla pitkäkin aika, jolloin apua tarvitaan opintojen käytännön asioihin. Myös vertaistutorointi ja vertaisryhmät voivat olla toimivia, koska kaikkialla ei esimerkiksi monimuoto-opiskelijoilla ole ollut omaa tutoria. Opiskelijatoiminnan laaja-alaisuus ja ylipäänsä opiskelutovereihin tutustuminen kytkeytyivät vahvasti yhteisöllisyyteen, ryhmään sisälle pääsyyn ja siihen, että on helpompi toimia ryhmissä, kun tuntee edes vähän opiskelutovereita. Ammattikorkeakouluopinnoissa ryhmätöitä tehdään paljon. Tutustumiseen panostamisen eri käytännöt ja annetut merkitykset korostuivat etenkin monimuoto- ja YAMK-opinnoissa, joissa kasvokkain kohtaamisia on vähäisesti. Selvityksissä analysoitiin myös opiskelijoiden kokemuksia häirinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta ammattikorkeakoulussa. Selvisi, että jopa viidenneksellä oli näistä kokemuksia. Tuloksista nähdään, että epäasialliseksi kohteluksi luokiteltavaa käytöstä esiintyy ammattikorkeakouluissa selvästi enemmän kuin seksuaalista häirintää ja ahdistelua. Epäasiallinen kohtelu on myös useammin muuta kuin suoranaista kiusaamista tai nimittelyä. Avoimen toista kunnioittavasti ja tasavertaisesti kohtelevan ilmapiirin luominen onkin suurempi haaste ammattikorkeakoulutoimijoille kuin yksilön koskemattomuuden turvaaminen. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää erilaisiin vähemmistöryhmiin ja tukea sitä, että ammattikorkeakoulu yhteisönä sallisi erilaisuutta muutoin kuin enemmistön asettamissa rajoissa.

- Opiskelijakunnan ja korkeakoulun yhteinen kokonaisvaltainen sitouttamissuunnitelma
- Sitouttamissuunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota epäasiallisen kohtelun torjuntaan
- Opintojen alussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että opiskelijat voivat tutustua

toisiinsa, tähän tulisi varata aikaa vähäisistä
lähiopetuspäivistä huolimatta

Yli puolet yli 26-vuotiaista opiskelijoista pitää opetuksen kehittämiseen osallistumista erityisen tärkeänä tehtävänä opiskelijakunnille. He myös pitävät hieman muita opiskelijoita useammin tärkeänä uudenlaisten opetusmenetelmien ajamista. Nyt kun koronan myötä etäopetuksesta on enemmän kokemusta, voitaisiin luoda käytänteitä joustavammille opiskelutavoille ja menetelmille, jotka eivät vaadi läsnäoloa.

- Erilaiset opiskelijat huomioivat opiskelutavat ja menetöt
- Opiskelutarjonnan monipuolisuus
- Läsnäolopakon kyseenalaistaminen
- Pidetään huolta opiskelijoiden jaksamisesta, erityisesti niiden, joilla ei ole hyviä tukiverkostoja

Kuten edellä todettiin, opiskelijakunnilta kysyttiin, millaisia tukipalveluita näiden korkeakoulussa on opiskelijoille, ja mikä on niiden saavutettavuus mm. sijainnin ja ajan suhteen. Koska osa vastaajista ilmoitti, että tukipalveluja on hyvin ja kattavasti saatavilla samalla kun osan näkemyksen mukaan palvelut ovat suppeat tai ruuhkautuneet, jää kokonaiskuva hieman epäselväksi. Ilmeistä onkin, että käsitys eri opiskelijaryhmien tukipalvelujen tarpeista voi olla useassa tapauksessa puutteellinen. Tukipalvelut ovat kuitenkin keskeinen edellytys onnistuneelle opintopolulle, joten asiaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota varsinkin tilanteessa, jossa korkeakoulujen opiskelijadiversiteetti on voimakkaasti kasvamassa.

- Kartoitetaan korkeakoulun tukipalveluverkosto asiakassegmenttipohjaisesti

Miten tästä eteenpäin?

Keskeisimpänä riskinä JOKA-projektin suositusten implementoinnissa on ammattikorkeakoulujen ja niiden eri toimijaryhmien halu lähteä mukaan ja sitoutua projektiin tuloksiin. Tämän asian edistämiseen on pyritty panostamaan projektin alkuvaiheesta lähtien. Projektia on toteutettu SAMOKin ja Arenen yhteistyönä, ja rahoittajana on ollut opetus- ja kulttuuriministeriö. Yhteistyökumppanina on toiminut myös opiskelun ja koulutuksen

tutkimussäätiö OTUS. Avoimuus on ollut projektin yksi kantava ajatus. Työseminaarien materiaalit, tallenteet, tehdyt selvityksen ja muu materiaali on ollut ja on jatkossakin avoimesti luettavissa SAMOKin nettisivuilla <https://samok.fi/joka-projekti-2020/>.

Projektin vaikuttavuuden kannalta on tärkeää saada osallistettua opiskelijakuntien lisäksi myös muut korkeakouluyhteisöjen toimijat projektin tulosten eteenpäin viemiseksi. Mikäli heitä ei saada mukaan, tai heidän osallistumisensa jää aiottua pienemmäksi, on projektin vaikuttavuus ainoastaan opiskelijoiden ja opiskelijatoiminnan varassa. Projektin lopuksi tehdään ammattikorkeakouluille suunnattu kysely, jolla kartoitetaan valmiutta esitettyihin toimenpiteisiin. Näiden perusteella muodostetaan arvio, millainen vaikutuspotentiaali projektilla päätösvaiheessaan on. SAMOK jatkaa osaltaan projektin suositusten eteenpäin viemistä ja toivoo kaikkien muidenkin tahojen sitoutuvan tähän.

Kuva: Salla Merikukka
Merikukkanen Photography

ANTTI HALLIA

työelämäpolitiikan asiantuntija
Suomen opiskelijakuntien liitto -
SAMOK ry

Kuva: Salla Merikukka
Merikukkanen Photography

VIRVE MURTO

tutkija
Opiskelun ja koulutuksen
tutkimussäätiö - Otus sr

Antti Hallia toimii työelämäpolitiikan asiantuntijana, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:ssä. Antilla on yli 20 vuoden kokemus järjestöalalla niin asiantuntija- kuin johtotehtävissä. Taustaltaan hän on yhteiskuntatieteilijä.

Virve Murto toimii tutkijana Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksessa. Kasvatustieteilijänä hän on kiinnostunut erityisesti opiskelukokemuksista ja perheelliset opiskelijat ovat Virven sydäntä lähellä tekeillä olevan väitöskirjan myötä. Määrällisten aineistojen lisäksi haastattelut ja muu laadullinen tutkimus sytyttävät ja Virve nauttii kohtaamisista opiskelijoiden kanssa.

Julkaisija:
Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry

Graafinen suunnittelu, taitto, ja kuvitukset:
Aatos Creative

